Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 9 ЯНВАРЬ, 1988 ШУ. ★ № 4 (7506). ★ Мах 3 коп.

ТАХАН НОМЕРЕ:

2-гІа оагІув

БАКЪЛУВР... БЕХКЕВИР

М.-Б. Цицкиев: Хано дІадех перестройке хІаравар ший позиции йолаш, бехкгонхам болаш хилар. Из позиции хила еза болх тоабе гІертар хьаллоацаш, хьадеш хІама а доацаш, духхьал шийна аьттув лехаш вар юстара воаккхаш.

3-гІа оагІув

ХАНО ХЕРЖАД ВАЙ

Советски Союза Турпалах Р. Аушевх йола «Денхари сийн довзаш бола нах» яхача рубрикана кІал кепатеха А. Олийника очерк.

4-гІа оагІув

ХАНЗА ДАРГДАЦ

Б. Киндаров: Советий Іаьдал латтача шерашка нхозза кІезигагІа бов нах, шозза йІаьхъеннай саго вахаш йоаккха ха, дІадаьхад дуккха дІа-хьа дувла кхераме лазараш.

КПСС ЦК Политбюро

7 январе хиннача заседане КПСС ЦК Политбюрос дийцар КПСС XXVII съезда решенеш кхоачашъеш Киевски городской партийни организаце баьча балха отчетага. Цу йоккхача городской партийни организаце балха анализо йиш хилийтар перестройка хьалашка гучайовла дуккха лоархІаме явленеши тенденцеши - хьагучаяха. ЛоархІаме да духхьал перестройка дІадехарий позицеш тІара моллагІча а партийни организаце балха мах белга.

Заседане белгалдаькхар, Киевски городской партийни организаце позитивни хувцамаш хулаш хилар. Цу массе а оагІорахьара болх бу съезда, цул тІехьагІарча ЦК Пленумий решенеш кхоачашъеш, перестройка яра, социально - экономически дегІаухилга снхдара парте лаьца никъ дІакхухьаш. Партийни организацешка, къахьегача коллективашка шерлуш я гласность, чІоагІлу производствана доал дара, кадраш хьахаржара а дІа-са нийсъяра а демократически гІулакхаш. Города экономика дегІайоагІа, тоалу цун дикала хьокхамаш.

Цу хана чухь белгалдаькхад Киевски городской партийни организаце перестройка іоххьанцарча этапе ха йоаяь хилар, болх бокъонца дІабоаржабе цунна мега ца хилар. Перестройка кІоаргта чукхаьчаяц іоххьанцарча партийни организацейн къахьегача коллективийн вахаре. Парте горкома, райкомий, дуккхача іоххьанцарча партийни организацей балха тІа мела лел гІулакх, уж цІенъенна мукъаяьннаяц формализмах, балха шоай ха яьккха яьннача стилахи методехи. ХІама бе-башха ца хетара уйла йитара а дІаяхача хана хинна нийса доацараш хьинаре дІадахара а еррига кадраш яьннаяц мукъа. Дуккхача партийни кадраша нийса гІулакх леладац критически выступленей хьакъехьа, мелбалийтаб корта бохабу малар совдахара духьалара къовсам.

Социальни проблемаш кхоачашъеча советски органий балха тІа ценхаштгара кхоачамбоацараш дусаш да. Ледара да городе нах чубаха цІенош, школаш, больницаш, тикаш, кхьйола культурно - бытовой объекташ хьалъелга.

Еррига предприятеш йизача хозрасчета тІен самофинансированегеи яхара бокъонца, хьалхе а кийчо яьяц партийни боахамеи органаша. Боахама кадраша, къахьегача коллективаша кхоачамболлаш теркам тІабахийтац интенсификаце, Іилма - технически прогресс сихъяра, производства эффективность лакхъяра резервех ма могта духкагІа пайда эцара дешашта.

Политбюрос парте Киевски горком, райкомаш, іохьанцара партийни организацеш декхарийда яьй парте XXVII съезда. КПСС ЦК Пленумий решенеш кхоачашъяра хьакъехьара политически организаторскии болх овлангара тоабе. перестройка халданза дІахьалхашка кхахьа. Белгалдаькхад партийни, советски, боахама органий, профсоюзнии комсомольскии организацей теркам а низ а перестройка кхел хоаЗаеча керттерча проблемашта — наьха вахара хьал тоадара, вахара демократизаци яра, радикальни экономически реформа кхоачашъяра тІабахийта безилга.

Политбюро хьежа а хьежар, мога а йир дуккхача наха хетар теркал а деш, доал дара центральнии мотгигерчен органаша, керттерча Іилманхошен специалисташ хьинаре дакъа а лоацаш оттаяь мехка Іалам лорадара гІулакх овлангара эгалаккхара хьакъехьа йола СССР Министрий Совета предложенеш. Гонахьара Іалам тоадара а Іалама ресурсех пайда эцара. а, экологически хьал тоадара, Іалама уникальни комплексаш лораяра тІадерзадаь дуккха гІулакхаш белгалдаьхад.

Іалам лорадара цаІ йола политика дІаяхьа лерхІаш тайп-тайнарча министерствай, ведомствай, организацей, предприятей болх вІашагІтоха белгалдаькхад. Укх гарггарча шерашка Іалам лорадара балхага хьожача административни методаш тІара дукхагІча даькъе экономически ярашна довла лерхІ. Іалам лорадара, мехка Іалам лорадеча обществай союз йиллара хьакъехьарча СССР закона проект кийчъярах йола общественноста предложенеш хьаллаьцай.

Политбюро заседане хьежар ООН Генеральни Ассамблея 42 сессе керттерча политически итогашка. Белгалдаькхад, сессе балха тІа дунен халкъашта юкъера вахар кердадаккхара йолаенна процесс хьахьокхар. Социалистически мехкий инициативагІа Генеральни Ассамблеяс машареи кхерамзлени долла хІама чулоацаш йолча системана пайдане йолаш тІанийцача решене ООН членаш йолча паччахьалкхений хьаштий баланс лахара; царна юкъе тешам боларен цхьана къахьегарен кІийлен тІа дІахьалхашка дахара керда торонаш хьеаллаш хиларах тийшар. СССР делегаце сессе баь болх могабир.

Хьежа а хьежар, мога а йир СССР Лакхехьарча Совета социалистически мехкий парламентащара контакташ социалистически демократи дегІайоалаяра, харжархошцара бувзамаш чІоагІдара, гражданий бокъонаши законагІа дола хьашташи ма могта диззагІа кхоачашдара опыт вІаши пайдане хургйолаш йовзийта лерхІаш кІоаргьярах йола предложенеш.

Политбюрос могайир М. С. Горбачев Португальски компарте Генеральни секретараца А. Куньялаца вІашагІкхетара итогаш. Дика а хеташ белгалдаькхад хиннача беседас дунен халкъашта юкъерча вахара, социальни прогрессан къам ший лоІаме хиларан тІехьарча халкъий къовсама керттерча проблемай хьакъехьара шинна а парте уйлаш цаІаш хилар чІоагІдаьлга. ТІехьа тІайоагІача хана а КПСС-ан ПКП-анеи юкъера доттагІала а цхьана къахьегара а гІулакхаш дегІадоаладе. советско-португальски вІаши пайдане дола гІулакхаш дегІадоаладара новкъостал де раьза хилар.

Политбюрос могайир М. С. Горбачев Бавария яхача Лаьттан премьер - министраца, ФРГ Христианско-социальни союза председателца Ф.-И. Штраусаца вІашагІкхетара итогаш. Белгалдаькхад СССР-ан ФРГ-анеи юкъера конструктивни политически диалог лакхъяр, шин мехка юкъе экономически, Іилма - технически, культурни сферашна вІаши пайдане цхьана къахьегилга лоархІаме хилар, цо біарча хьанйцача европейски континенте вІаши бола тешам чІоагІбара новкъостал деш хилар.

В. М. Чебриков Вьетнама Социалистически республикеи Лаосски Халкъа Демократически республикеи яьча визитий, КПВ ЦК Генеральни секретараца Нгуен Ван Линеца, НРПЛ ЦК Генеральни секретараца, ЛНДР Министрий Совета Председателца К. Фомвиханаца, кхьча вьетнамски лаосскии деятелашца вІашагІкхетарийн беседайн итогашна хьежар. Белгалдаькхад Советски Союза Вьетнамацареи Лаосацареи, КПСС цу мехкий вежарашка йолча партешцара доттагІал а цхьана къахьегилга а дІахо йодача хана чІоагІдар лоархІаме долга.

КПСС ЦК Политбюрос иштта дийцар мехка чурча вахара а Коммунистически партеи Советски паччахьалкхенои арахьарча политике беча балха а кхыдола дешаш.

ХЬАЛХАЛАТТА БРИГАДА

Нохч - ГІалгІай гІишлон управленена чуйоагІача Грозненски аьшкбетонни конструкцеш еча завода йоккхача, барттайнача коллективе даим а хьалха латташ, балха кердача методашта тІакхувш, планаши шоай социалистически декхараш массаза а ханал хьалха кхоачашдеш хьайоагІарех я Чапанов Тимура кулгалду металлоконструкцеш хьаю цех.

Чоалхане а чІоаггІа гІишлошка эшаш а я цеха коллективо хьаеш йола тайп-тайпарча аьшкбетонни конструкцешка чуйохка еза карнасаш, закладной деталаш. Цудухьа лакха хила еза хІара болхлочун профессиональни говзал, ше хьадечох бола бехкгонхам. ХІаьта цу лоархІамеча декхарех геттара дика а лоархІабу укхаза болх беш бола А. Щипцова, А. Дунаева, В. Гужков, З. Мамилов, Ш. Язидов, Г. Анциферов, Х. Тайсумов, кхьбараш. Цар доккха дакъа юкъекхуьх къона болхлой кийчбара гІулакха. Иштта, масала, 30 шера заводе къахьегача Дунаева Іайнас Іомабаьб Картоева Лейла, Ердукаева Хьалимат, хІаьта Язидов Шахмана ший опыт дІайовзийт къонача эрсий зІамигача сага Лопай Анатолена.

Коллектив барт болаш, шийна хьалхашка латта доккхий декхараш кхетадеш хиларах аьттув баьннаб цун ханал кхо бутт совгІа хьалха пятилетка хьалхарча шин шера план кхоачашъе. Къахьегама темпаш кхы лаьгІъялийтац цар укх шера а.

Р. АУШЕВ.

СУРТАШ ТІА: арматурщица - сварщица Л. Картоева; къахьегама ветеран, «Знак Почета» шин ордена кавалер З. Мамилов; хьалхалатта болхлой (аьрдехьара аьттехьа) Г. Анциферов, Х. Тайсумов, А. Поповича, В. Абрамов.

Автора сурташ.

БІарччача шера

Ткъаь пхиъ шу да Рыбина Зинаидас «Тепличный» совхозе тепличницай бригадир йолаш болх бу.

— Цу дерригача шерашка тха тепличницаша дика къахьийгад, — йоах цо. —Нарсаш, помидораш, кхыдола баьцадааараш хьалкхедара планаш тІехкхоачашъяьй. Цхьабакъда, хІанз санна дог айденна долаш, низ ца кхоабеш цІаккха а болх баьбац оаха. Цу гІулакха «бехке» яр — дезален индивидуальнии подряд, боахама расчет. Беррига тха тепличницаш шоаш болх беча моттигий бизза дай а хинна дІаэттаб. Цар керттера лоархІ дика продукци хьалкхеяри цаталхийташ из маьхалъяккхари.

Тепличницаш Іомаеннай шоаш хьадаьр дагарде. Тамаш а яц: царна дІалуш долча алапе, преме боарам планал совгІа мел яьккхача продукцех тийша да. Нийсагіа аьлча, шоай хьал-таро шоай кара я цар. Цудухьа хІаране болх а бу бухсоцаш хьахулар духхагІа хилийта гІерташ.

ХІанз хьакимаш тепличницай балха, хьаяьккхача продукцена тІахьожам лоаттабе безаш бац. ХІара кхалсаг деррига агротехнически гІулакхаш ший ханнахьа а технологически карто дІа ма деххара а де гІерт. Цул совгІа, шоаш біарг локх пар техникага, хьувкъамга. Дукхагіа теркам тІабохийт хий, электроэнерги, химикаташ, удобренеш кхояра.

ДІалахача шера Рыбина Зинаидай бригада кхояьй 19.3 эзар сома маьха тайп-тайпара материалаш. Из бахьан долаш совхоза администраце тепличницашта 6 эзар сом гаргга преми еннай.

— Из мара дечий, —йоах совхоза директора З. Амаевас. — Планал совгІа продукци яккхара бригада коллективана кхы тІа 33.9 эзар сом преми хьожаяьй оаха.

Из-м болхлой бюджета дика тІакхетар да. Юккъера лаьрхІача дІадахача шера хІара бетта 300—350 сом ийдаьд цар. Цох а е езац тамаш: шоашта тІачІоагІъяьча къайлача грунта 15 эзар квадратни метрах хІаране тІара 16 килограмм совгІа баьцадааараш хьалкхедаьд цар, ара шелал латтача хана.

Социалистически яхьа хьалхара моттиг яьккхача Рыбина Зинаида керте латтача бригада коллективо чуийцай 2887 центнер помидораш, нарсаш, хоха буц, укроп, кинза, кхыдола баьцадааараш. Из 329 центнер планал дуккхагІа.

— Укх шийлача яьвара деношка тха халонаш кІезигьеннаяц, — яхаш дувц З. Рыбинас. —Ара лоа улл, хІаьта оаха болх беча теплицашка дІайха ахка латт. ХІанз рассада хьалкхееш, из дІайогІаш да тхо. Оаха санна къахьегаш да теплицашкара нокхарий а. Боккха хьувкъам хьалкхебеча хьинаре дакъалоац цар.

Дикачар цІераш йоахаш хилча, эгара хьалха белгалбе беза тепличницаш Зигиева Малика, Заурбекова Тамара, Ахмадова Зура, Коренькова Вера, Канаева Аружа, Хасбулатова Эльсмат, кхьбараш.

Е. МАГОМЕДОВ.

ТВОРЧЕСКИ ИНТЕЛЛИГЕНЦЕЦА ВІАШАГІКХЕТАР

КПСС Нохч - ГІалгІай обкоме республика творчески союзий викалашца, массови информаце средствай кулгалхошца вІашагІкхетар хилар. Из дьаьдар перестройкана кулгалдара хьакъерча балхах бюрон обкома секретарийн отчет іовцаргйолча КПСС обкома VIII пленума кийчо яра порядкагІа.

Дагар дувцаш чІоагІга къамаьл хилар. НГІАССР Гостелерадио председателца Ю. В. Мареченкова аьлар, обкома бюро членаш, цун секретараш; республика кхыбола кулгалхой наггахьа мара хилац къахьегача коллективашка, каст-каста вІашагІкхетац нахаца цхьан собране е совещане президиума истола тІа. Цар хан-ханнахьа къамаьлаш де деза телевидене гІолла, сигал бесарча экрана дуккхача наьха «аудиторега» дувца деза республика экономике, вахара кхыча доакъошка долча гІулакхий хьалах.

Моттигерча театрийн филармонеи балха дог лаза дуккха проблемаш йийцар Х. Нурадилова цІерагІча драмтеатра керттерча режиссера М. М. Солцаева, симфонически оркестра керттерча дирижера В. А. Раевске, «Зама» яхача ансамбла художественни кулгалхочо А. У. Дамаева, теникий театра керттерча режиссера П. А. Козеца, Ю. М. Лермонтова цІерагІча драмтеатра парторганизаце секретара, РСФСР заслуженни артиста Н. П. Жирнова. Творчески коллективашка яц кийчо яра эша ма йоаггІара йола помещенеш, хІаьта дукхагІча хана спектаклеш оттаяра а. Кіезига тел актераша чубаха фусамаш а. Ораторааша новкъа а хеташ дийцар, театрий хьашташ республика цхьаболча кулгалхоша кхоачамхиллаг дизза ца кхетадеш, къоастадара шоашта хьалхашка кхухьа дешаш цар шоллагІча плане уттадеш хиларах. Цунца дувзаденна критика йир КПСС обкома культура отдела, НГІАССР Министрий Совета, республика культура министерствана.

ВІашагІкхийттача ира дийцар республиканскии районнии кепайоазон полиграфически база чІоагІъянза яргйоацаш хиларах. Цу темах лаьца дийцар КПСС ЦК-ас районни газеташта новкъостал дара республике бахкийтача «Красная звезда» яхача газета пресс-бюро начальника П. Р. Котенока, «Советский патриот» яхача газета журналиста Ю. Н. Беляева, надтеречни районни газета редактора Р. Л. Мадиева.

Укх тІехьарча хана шерра ше долга хайтад къамани эрсийн литературас. ВІашагІкхийттача къамаьлаш дьача НГІАССР писателий Союза председателца Ш. А. Арсанукаева, «Лоаман Іуйре» яхача альманаха керттерча редактора М. С. Вышегурова лерхІ «Лоаман Іуйреи» «Орген» яха альманахаш дуйхагІа арадоахаргдолаш, уж журналий разряде оттадергдолаш издательски база чІоагІъе ха хьатІакхьаьча йолаш.

1989 шера Россе Къулбехьен художникий выставка Нохч - ГІалгІайчене хургхилар дувцаш, НГІАССР художникий Союза председателца А. А. Асуханова аьлар, выставочни зал хьалъе йолае ха кхьаьчай.

ВІашагІкхийттача иштта къамаьлаш дир «Грозненский рабочий» газета редактора Д. К. Безугле, «Грозненский рабочий» издательства директора В. В. Капустянова.

Къамаьл чакхдоалаш КПСС обкома секретара С. М. Бекова аьлар, дагардар духхьал а гуччахьа а дувцаш дагадовлара раьза ва ше. Критически замечанешка, предложенешка, дича дика хетарашка чІоагІга хьожаргда.

ВІашагІкхийттача дакъа лоацаш хилар КПСС обкома бюро членаш — НГІАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, НГІАССР Министрий Совета председатель М. А. Керимов, НГІАССР КГБ председатель П. М. Архипов, КПСС обкома бюро членалла кандидат, комсомола обкома хьалхара секретарь Л. А. Касаев.

ТЕХНИКА—КИЙЧОН МУГІАРЕ

ЛЕРТТІА ДОАЛ ДУ

ДІадахача шера йиъЛагІчеи укх шера хьалхарчеи кварталашка планагІа 69 трактор тоае езаш ба Ачхой - Мартановски района «Лермонтовский» совхоза мехмастерской болхлой, механизатораш. ХІаьта ма хулла сихагІеи тешамегІеи техника кийчъе, аьнна тІахьехаш Назарановски РАПО болхлоша, инженерно-технически болхлоша, механизатораша дьача кхайкарала жоп-луш, совхоза къахьегамхоша декхар тІанийцад план 24 йолаш, 28 трактор, тІехьаювзаш йола инвентарь январь хьатІаотташ, хІаьта еррига техника 20 феврале кийчон мугІаре дІаоттае. ЛаьрхІар кхоачашдеш хьа а боагІа.

Дика да совхозе техника тоаяра хьалаш а. ПаргІата а йІайха а я мастерске ерригача помещенешка. Керттерча цехе дІаоттаяь цхьатарра йийс трактор тоае йиш йолаш да. Делкъийга хІама даа іохье столови я.

Кран-балкас болх ца беш, хІанзэалца еза отхалаш кулгара дІа-ха кхахьа езаш хиннаб мастерске болхлой. ХІанз керда кран-балка оттаяьй мастерске. Цунах йоккха паргІато а хиннай техника тоаерашта.

Дукха дика къахьегамхой а ба цига болх беш. Масесхк смежни говзал йолаш нах кІезига бац мастерске. Масала, Куркаев Іумар. Аьшкапхьара, цІастапхьара, сварщика балхаш цхьатарра дика кхоачашду цо. Электрика, аккумуляторщика, кхыдола балхаш ду Цукаев Лече а.

— Болх беча моторага ладийгІача хов цунна, малагІа оатхал ехай, е боарамал тІех тишъенний, — дувц мехмастерске заведующе Магомадов Вахас мотористах Гінурдикаев Ризванах.

Иштта овсареи хьадер тешаме деши къахьег сварщика Рыболевлев Валере, вулканизаторщика Талхигов ВахІида, токара Салаев Мухьаде.

Яхье хьалхалатт уж. Мастерске хьалтеха доаллача хьокхамий улга тІа даьта йоазоно хьахьокх, шоай балха нормаш цар хадданза тІехкхоачашъелга.

— Техника тоае йолайнча, массе хана санна, запасной оатхалаш йоацаш хало оз оаха. «Госкомсельхозтехнико» заявкашка хьежжа уж тхона, — йоах мастерске заведующе Магомадов Вахас. — ХІаьта тха коллективерча говзанчаша новкъостал ца доре, гІулакхаш во а хургдар. Юртбоахама техника тоаеш эшача оатхалех кІезигагІа яле 25 процент хьаю цар.

Техника узловой хьисапе тоаю цу боахаме. Кхыча тайпара аьлча, хІара оатхал, узел къьаьст-къьаьста тоа а йийя вІашагІйолл трактор. Цу тайпара болх баро хІара оатхал тешаме тоае йиш хулийт.

Кхы а цхьа дика хІама юкъедоаладаьд укхаза. Республика толашагІа долча боахамашка санна, ремонт е бригадера хьайоалаяь техника тоаялца эшар хІатІакхухьаш, балха новкъостал деш, механизаторашта нийсса къахьег хІанз хІара бригада механика а. Тоаяьчул тІехьагІа из ца хьожаш трактор мастерскера араяккха бокъо а яц.

Цу дерригача гІулакхаша вІаштІехьдалийтад хІанзле ткъаь йийс трактор тоае.

ТІехьаювзаш йола инвентарь бригадашка тоаю. Из болх геттара дика баьб Чагаев Іимрана кулгалдеча бригаде. ХІанзле а еррига инвентарь кийчон мугІаре дІаоттаяьй цун коллективо. Из котало яккхарах ахчан преми лургйолаш я цунна.

Іан замалахьа дІаоттаяь техника талхаргйоацаш эша гІулакхаш а даьд - совхозе: цІенъяь, кІал колодкаш оттаяь, чархашта кІай басар, хІаьта хьекхалуш йолча моттигашта машинай даьтта хьекха, талхаргйола оагхалаш хьаяьха латт еррига комбайнаш. Иштта доал даьд тІехьаювзача инвентара а.

Комбайнаш а тоае йолаяьй цу боахаме.

— Оаха дІаеннача заявкага хьежжа ремонтно - технически предприяте уж тоаяра эша оатхалаш хьаенначул тІехьагІа, эггара дукхагІа цхьа кІира ха мара езаргьяц тхона комбайнаш балха кийчъяра, — йоах Сатабаев ХІамида. — ХІана аьлча, сварочни балхаш оахош деог-долаш, кхыдола гІулакхаш даь даьннад тхо.

Техника сиха тоаяра новкъарле еш цхьацца кхоачамбоацараш а да. Масала, тракторий двигателаш Грозненски ремонтно - технически предприяте дІател, района ремонтно - технически предприятега гІолла. Цхьабакъда, цхьа мотор тоабеш шиъ-кхо бутт ха йоаю. Цул совгІа хьабеначул тІехьагІа а юха тоабе безаш хул.

— Ши кІира хьалха иштта бола цаІ юхабахьийтар оаха Грозне, — йоах Магомадова. — ХІанзчул тІехьагІа из маца кийча хургба а хац. Тха районе ремонтно-технически предприяте гІолла а доацаш, оахош дІа а телаш уж хьанйдеш даларе, мотораш сихагІа а тешамегІа а тоадергдар. Уж тайпа бюрократически гІулакхаш сихагІа дІадаха дезар...

М. ХАМАТХАНОВ.

ХОЗРАСЧЕТА — ШЕРРА НИКЪ

БЕЧА БАЛХАГА ХЬЕЖЖА

Кердача шера боахам ле лабара кердача хьалашка болх бе йолаеннай «Грознефтеоргсинтез» объединене предприятеш. Хьалхарча деноша хьахьокх ерриге а къахьегама коллективаш йоаггІача бесса кердача хьалашка болх бара кийча хин найоацалга. Цунна тешал деш дар производственно-товарни контора № 1 йолча цеха начальникаца С. Аку диновацца са хинна къамаьл.

— Татьяна Владимировна, шун коллективе балха юкъе-йоалаьй боахама расчет, ше-шийна финансировани елтеи самоокупаемости. Мишта вІаштІехьдоал шун кердача хьалашка къахьега? Фу делар шоана хьалхарча деноша?

— Цу лостамагІа оаха болх дІаболабаь диккха ха я. Собранеш а яь оаха наха дІахьийхадар боахама расчета маІан, довзийтар цу кердача хьалаша дІадехьараш. Цехе массанахьа а балха моттигашта, инженерно - технически болхлошта аттестаци йир. ЦІаьхха а хьежар болхлой тарификацешка, уж йоагІ - йоагІача хийцар. ХІанз оаха коллектив тІаерзаьй ерригача производственни таронех махулла духхагІа пайда йибара. Дукхагіа пайда лургбола наькъаш леха даьннад тхо. Соцаьй № 16 йола установка. Иштта дІакъовларгья 17-гІа установка а. ХІана аьлча, боахама расчета хьалашка болх бе доладелча оаха дика кхетадир пайда па луш йола установкаш кхоане йоацаш йолга. ХІанз ЭЛОУ-1 яхачунна мадаггара реконструкци еш да тхо. Из чакхъяьлча, цу цхьан установкас дІаяьхачарел цаІи ахи дукхагІа пайда лургба.

Пайда баргба, аьнна, хет тхона мехкдаьтта шиъ парк В. И. Ленина цІерагІча завода дІаелча а. ХІана аьлча, цу паркий резервуарашта доалде нах ма эший. ХІаьта тхона болхлой ишта а тоъаш бац. Тхона чІоагІа лоархІаме да мехкдаьтта продукташ кІезигагІа йоаяр, юхейсараш производствана юкъеозар. Цудухьа �эЛОУ-1 яхача установка тІа дІакъайла цикл вІаштІехьлыкхай оаха. ХІанз цига йІовхал йоаяц, дІайхача хица цІенъю эстакадаш.

— Гуш махиллара, Іа яхачогІа шун коллективе хІанз дукха болх ба чахбоаккхар. ТІаккха ала мегаргдий, кердача хьалашка болх бара оаш деррига а вІаштІехьдаьккхад, аьнна?

— Иштта даларе-м тхо хІанз паргІата хургдар. Кулгаш вІашка а дехка Іохайша-м дагІац тхо. Цхьабакъда, тахан тха долча хьалашка боахама расчетах хІама хургда, ала йиш яц. Сона хетачогІа, кердача хьалашка болх бе хІанз а кийча дац тхо. Масала, ПТК яц ший бухгалтери. ТІаккха малав тха дІадахар, хьатІаденар лоархІаргдар, финансови болх лелабергбар.

Цу дешай уйла еш со цаІ хинна Іац. Из дагадоалл ерригача коллектива а. ХІаьта тхона хетачогІа, къахьегарга хьежжа хила беза цунах беш бола мах а. Иштта мара чІоагІлургъяц коллективашка боахама расчет, тІаккха мара лерттІа болх бергбац наха.

Интервью йийцаш
З. АЮБОВ.

Дикача къахьегама толамашца накъабаьхкаб кердача шера Назрановски трикотажни фабрика вязальни цеха къахьегамхой. Сентябрь бетта кхоачашъяьй барттайнача коллективо карарча пятилетка хьалхарча шин шера план.

Къахьегаме шоашкара масал а луш, новкъостий шоашта тІехьабоахарех ба вязальщицаш М. Бештоева, А. Ужахова, М. Гагиева, І. Нальгиева, мастера гІонча, фабрика комсомола комитета член М. Батакиев, кхыбараш.

СУРТА ТІА: Шоай станокий балхага хьожаш ба М. Гагиеваца (аьрдехьаръяр) І. Нальгиеваца.

Р. АУШЕВА сурт.

КПСС обкома пленума кийчо еш

ПЕРЕСТРОЙКА:

КОММУНИСТИЙН КЪАХЬЕГАМХОЙН УЙЛАШ, ЦАРНА ХИЛЧА БАКЪАХЬА ХЕТАР

ТІЕХЬАТЕТТА ЙИШ ЯЦ

Бензинал тІех да газови моторни доагор. Іалама газа октанови таьрахь 105-пе-га дІакхоач, хІаьта дикагІ-йолча маркагІа долча бензина из 95-нел тІехдалац. Цул совгІа газаца болх беш йолча автомашиний мотораш цкъаи ахаззеи духхагІа дах. шозза кІезигагІа йоаю смазочни материалаш. ХІаьта а вайцига кІезига я газонаполнительни станцеш. Царех цаІ я Андреевски Долине, из а хІанз болх беш яц, вож Карпински курганера яр болх бу ала йиш йолаш я. Цига дІайодаш йола газ а хила ма еззара дика яц. Гуш махиллара, газаца заправка яра аьттув боацаш гІулакх да из, хІана аьлча, автотранспортах боагІача хьисапе пайда ийбе вІаштІехьдалац. Уж кхоачамбоацараш ца ийслалийтара республике хІанз укх сахьате деш дар фуд-теш?

Цу хаттара жоп а луш, цхьадола масалаш доаладергда вай. Шоллагіа шу да хьалхара автомобильни газонаполнительни компрессорни станци болх беш йола. Газови доагорца автомобилаш болх бе йолаяларо йиш хилийтар цу юкъа 300 эзар литрал тІех бензин кходе. Водителаш а ремонтни болхлой а кийчбир газови автомобилаш тІа болх бе а царка ремонт е а. Цхьабакъда, цунах кхоачам а баь, Іе йиш яц, хІана аьлча, йиллача ханна тохкам баь йоацача газови баллонашца автомашинашка болх байта мегаргболаш бац. Из тохкам бе беза лаьрххІа йолча пункте. Уж санна йола пункташ хьалъелга вай республике плана юкъе а дихьадац.

ХІанз газови доагорца болх бара кийчо а яь, рейсагІа араювла йиш йолаш автомашинаш кийчъяьй укх автотранспортни предприятешка: автокомбинате, №№ 1737, 1570, 1436 йолча автоколоннашка.

Халахете а, цхьацца бахьанаш а увттадеш, бехназа бала гІерташ хул цу гІулакха бехкебараш. Боккъалдар аьлча, хьовзамаш а кхоачамбоацараш а цар бехкагІа ийслуш да.

Укх пятилеткеи тІайоагІача пятилеткеи керттера де лерхІараш да дизелизаци яри газобаллонни автомобилий парк шерьярн. Дизелизаци яро вІаштІехьдоалийтаргда автомобильни транспорте деррига доагаду коача доагор 15—20 процентага кхоачаш кІезигде. хІаьта цхьа эзар кубически метр газах пайда эцарах паччахьалкхенна хулаш бола пайда 60 эзар сом да.

Уж духхьал расчеташ мара яц. Практически хІанз хьахулаш дар кІеззига мара дац. ТоІаьльча газаца вай республике хІанз укх сахьате болх беш бІаь совгІа автомашинаш мара яц. Кхыметтел царга а газови доагорца хадданзеи тешшамен болх байтара дика база яц вайцига.

Цудухьа сихде деза газонаполнительни станцеш хьалъелга, вІаштІехьдаккха деза цар тешаметІен дикагІен болх белга. Цунах боккха пайда баргба хилхьа боахама. Цу гІулакхага цІенхаштта хьажа а газах бизза пайда эцаргбола гІулакх вІаштІехьдаккха а деза лакхе латта партийнин советскин органаш. Цо таро хулийтаргья бензинал дукхха дарегІа йолча газаца автомашинашта заправкаш а еш, республика халкъа боахама хІара шера бІаьш эзараш сомнй маьха пайда бе.

Д. САЗОНОВА,
тха штате йоаца корр.

• Мишта кхоачашъю обкома бюро решенеш

БАКЪ ЛУВР... БЕХКЕВИР

Вай республика юртташка социально - культурни объекташ хьалъелга тІадиллад гІишлош хьалъеча «Чеченингушагропромстрой» яхача кооперативно - паччахьалкхен объединенена. Мишта кхоачашду цо ший декхар?

Цох дийцар укх шера октябрь бетта хиннача КПСС обкома бюро заседане. Социально-культурни даькъера объекташ — школаш, клубаш, берий бешамаш, иштта кхыйола гІишлош хьалъелга вІаштІехьдаккхара республика Госагропрома председатела заместителе Р. А. Омарова болх хила беззача тайпара бац, аьнна, белгалдаькхар бюрос. Эттача хьала бахьанаш кІоаргта тоххалга, таханарча дено дІадехарашка хьежжа тІабиллача балха дІа хо йодача хана кулгалдара цунна тешам бала негаргбабац хьожалга хьалхадаькхар Госагропрома кулгалхошта.

Иштта массови информацен пропагандан средстваш а декхарийла йир приписка-ши очковтирательствон дІахарах йолча критически материалий действенность лакхъе, цу хьакъехьа деш дар хадданза кепадетта.

ПАРТЕ обкома соцам тІаийца кхо бутт боалаш латт. Фу хувцаденнад цу юкъа? Болх тоабергба, аьнна, «Чеченингушагропромстрой» объединене кулгалхоша денна дош кхоачашдеш дий? Цу хаттарашта луш дола жоп лоаца да — дикагІча оагІорахьа хувцаденна духха хІама дац укхаза. Хьалха санна лоха я объединене подразделенешка производственни а исполнительськи а дисциплина, дІадаьннадац приписнаш елга, харцахьара отчеташ телалга, къоалаш делга. Партийни принципиальность а йолаш бехктокхаме озац харцахьарча наькъ тІа баьннараш, озабезамаш ду. Цхьа масал доаладергда вай.

«Сердало» газето кепатехар «Харцо» яха статья. Цу тІа дувцар, объединене чуйоагІача Сунженски МПМК балха тІа цІенхаштта кхоачамбоацараш хиларах. Къахьегама а быта а хьалаш вІаштІехьа ца а доахаш, приписка а еш, толам баькхаб, яхаш отчеташ телар укхаза, унахцІена доаца морально - психологически хьал эттадар коллективе. Дукха нах балхара дІабувлар, хІаьта дІавала безам а боацаш болх тоабе гІертар, харцонна духьалваьннар администрапе ше а дІавоаккхар.

Сунженски МПМК этта хьал ше ма дарра хьахьокхаш дар газето кепатехача материало дийцар. Фу хувцаделар цул тІехьагІа?

Дувцар бакъда, болх тоабара де дезар а даьл, яхаш лар парте Сунженски райкомо а «Чеченингушагропромстрой» объединене а редакцега дайта жоп. Цох тийша а тийшар тхо. Цхьабакъда, дукха ха йоацаш техкача гучадаьннар кхы тайпа сурт дар. Хьалха баьчул вогІа ца бой, дикагІа болх беш яц Сунженски МПМК. ХІаьта бехктокхаме оза оттавь хинна МПМК начальник, Э. М. Курченко ший лоІамагІа балхара мукъавалийтав. ХІанз Эдуард Максимович республикански масштаба кулгалхо ва— производствана инженерни кийчо еча ЧИУС-а центра начальник.

— Оаш-м докхха гІулакх даьл сона, — яхаш вел из. МПМК начальник волча хана 190 сом мара дацар са алапи, хІанз 340 сом.

Цу дешашта комментари эшац. ХІама дацар из цаІ мара иштта нийсеннадецаре. Халахете а, цу тайпара дола масалаш кхы а доаладе йиш я.

ХІанз а дІадаьннадац укхаза безараш, бовзараш тІкъама кІал лувцалга, бакълувраш, харцонна духьала баьннараш балхара дІабоаххалга. Хьаэцаргья вай Назрановски МПМК. Цхьа шу хинна Іац укхаза приписка ю, ца доагІаш алапеш ййду, кхыдола кхоачамбоацараш да, яхаш наха бага а даха дувца. ХІаьта дувцар бакъ а да. Госагропрома ревизионни управлене цкъа санна дукхазза а гучаяьхай укхаза йола нарушенеш — приписка, очковтирательство, па доагІаш алапеш телар... Цхьабакъда, бехктокхаме эзараш зулам даьраш бац, из ца дайта духьалбаьннараш ба. Моттигаш хиннай кулга цІена боаца нах гучабаьхарашка болх ца байташ, дар а доацар а дувцаш цар сий доаде гІерташ.

Назрановски МПМК 1980 шера ше балха веча гІоне паччахьалкхен доалахье лорае гІийртав цун керттера бухгалтер М. Марзабеков. Итташ докладнойш язъяьй цо ца доагІаш алапеш тел, приписка ю, гІишлон материналаш лечкъаю, яхаш, нарушенеш чакх ца ювлийтара духьалвийннав. Хьаэцаргда вай, цо тІехьара яздаьча докладноех цаІ.

«Чеченингушагроп р о м строй» объединене начальникага Р. А. Омаровга, Назрановски РАПО председателга А. Я. Газдиевга укх шера май бетта язду цо: «Хоам бу аз шуга форма №3 йолча справкага хьежача Назрановски МПМК-ас 1987 шера апрель бетта шоай низашца даь гІишлон - монтажни балхаш деча 525,8 эзар сом приписка йолга. Материально - бехктокхаме болча болхдошка — С. Ханиевга, Х. Измайловга, А. Саговга, кхычарга тоьаш яцар дукхха а эзараш кирпишкаш. Иштта акта тІа белгаллаькхар планови йолчул дукхагІа убыткаш йолга, алапе фондера средстваш дукхагІа дІаахийталга.

Ревизе акт РАПО-с дІачуелар Назрановски района прокуратуре. Цу хана денз ах шу совгІа ха лынай. ХІаьта а таханарча дийнахьа цох хьадаь, яр ма дий ала, хІама дац. Шортта ха хиннаяле а, дош техкадац, бехке малав хІанз а къоастаданза да.

Хьабакъда чІоагІа оперативни хилар цу гІулакха Назрановски района халкъа тІахьожама комитет. Официально шийга материналаш дІаяхьийта еце а. ревизе акт хьа а йийца, сихха комитета заседани йир. Цу тайпара ка ялар могаргдолаш дар, нагахьа санна дош доаггІача бесса тахка а техка, йоагІаш йола выводаш яьлларе. Цецвоаккхаш ба комитето тІанийца соцам. Керттерча бухгалтеро мел дийцар, харцахьа да яхаш из Іокадаш мел хиннар цун ший кертах дахийта - лаьрхІар цо.

Ха безам хиланзар припискаш ярах бехке малав, убыткаш мичара йоагІа, алапе фондана перерасход яр фу бахьан да. Бухгалтер бакъвеш дола цхьа документ, цхьа объяснени теркалийнзар.

Ха лайна даларе, ховргдар, керттера бухгалтер оарцагІваларах припискаш яь хинна 156 эзар сом отчета юкъера дІадаькхалга, из бахьан долаш 40 эзар сом алапе фонд йоа ца еш йисалга. Теркамеийцадаларе бакъахьа дар ревизи хилалехьа хьалха МПМК материально - бехктокхаме болхлошка: С. Ханиевга, Х. Измайловга, А. Саговга, І. Оздоевга, кхычарга гІишлон материналаш тоъаш аьнна бухгалтере кийчъяь материналаш суде дІачуенна хилар. Бакъахьа дар хІаране бехк къоастабеш дош техка даларе. Из динзар.

Цхьабакъда, сихбенна заседани еш хьагулде бицбаланзар кхаь ревизе акташка белгалдаьха кхоачамбоацараш. Царех дукхагІдараш керттерча бухгалтера ца доагІаш а из бехке воацаш а дар. Дувцачох дикагІа кхетаргдолаш цу документашка хьожаргда вай.

Хьалхара акт оттаяьй 1985 шера 7 мае. Цу актах М. Марзабеков бехке ваьвап. Мастерашка Алботачиевга, Евлоевга, Горбаковга кирпишкаш тоъаш, аьнна материналаш следственни органашка дІачуеннай.

Шоллагіа акт оттаяьй 1986 шера май бетта. Цох Марзабековна выговор а луш, бетта доагІача алапех кхоалагІа дакъа кІалсоцадаьл.

ТІеххьара акт следственни органашка дІачуеннай. Цох фу хургда хІанз а ховш дац. Цхьабакъда, документально ховш да заказчикаши подрядчикаши кулгаш а яздаь. № 3 йола форма хьачуенначул тІехьагІа мара бухгалтера уж отчеташ хьачу ца нийьлга. Из иштта дале а А. Джандигов председатель волча района халкъа тІахьожама комитето соцам бу МПМК керттера бухгалтер балхара дІаваккха, аьнна.

Из соцам шийга хьахьачача дош доагІача бесса къоастадара духха сагота хиланзар объединене председатель Р. А. Омаров, М. Марзабеков балхара дІавоаккхаш сихха приказ кийчде аьнна задани лу кадрай отдела начальника С. Шептукаевна. Корзагібаьнна теха приказ къахьегама законодательствача цхьаккха дича а доагІаш дац. Е халкъа тІахьожама комитето а е объединене кулгалхоша а шоаш бехке веча сагагара объяснени хьаеханзар. Теркалдинзар комитета заседани еча материналаш хана а из балхара дІавоаккха аьнна приказ тохача хана а М. Марзабеков больнични а долаш, хала цамогаш хилар. Хаттанзар шоай юристага нийса дий шоаш кийчдаь приказ, бехк малагІа ба ха дагабаланзар объединене керттерча бухгалтерца. Цун а юриста а виза яц цу приказа тІа. Цхьаькха а да цу приказа тІа бакъдоацаш юкъеднихьа. М. Марзабеков суд яь хиннав аьнна яздаьд из балхара дІаваккха сихбеннача кулгалхоша. Цхьабакъда, цун кхела кІезиг-лукха а уж сагота хиннабаларе гучадарглар районни халкъа судо яь решени республика лакхерча судо дІаяькхка хинналга.

ХІана нийсеннад из иштта?

— МПМК начальникаш летткъаш кІордабаьбар сона, йоах Р. Омарова. Ца хаддаш Іокадаш вар,керттерча бухгалтера болх бе витаг со, яхаш Гаракоев, цунца болх бергбац аз аьлар керда венача Арапиева а.

Иштта да бехктокхамеча кулгалхочо дувцар (!?) Болх вІаштІехьа ца а боаккхаш, мичча бесса яь а планаш кхоачашъе гІертача хьакхмашта новкъа вола керттера бухгалтер сихбенна юстараваькхар пар. Цо гучайоахар припискаш, къоалаш дайтацар.

Лакхе вийца Э. Курченко лоацаш санна объединене кулгалхоша ткъама кІал лаьцар Назрановски МПМК начальник Х. Гаракоев а. Цунна бехк ца хилийтар духьа хийцар Х. Гаракоев суде дІачуле аьнна хьалха пюаш теха хинна приказ.

«Чеченингушаг р о п р о м строй» объединене председатела нов. Омарова балха стиль а партийни «принципиальность» а йовзара Х. Гаракоевах лаьна дола ший документ доаладергда вай.

Хьалхара документ — 1987 шера 8 мае теха приказ. Цу тІа йоах: «Подрядни балхаш дара план кхоачаш ца ярах, паччахьалкхен отчеташ телалга гІожа телхадарах, оттаяьча хана отчеташ хьачу ца теларах Назрановски МПМК начальник Х. Гаракоев балхара дІа а воаккхаш, ревизе материалаш следственни органашка дІачудойла».

Нийсса диъ ди даьлча керда документ арадоал. Цун чулоацам иштта ба: «...Назрановски МПМК начальника Х. Гаракоевна отпуск лойла, цул тІехьагІа из ший лоІамагІа балхара мукъа а волийташ».

Укхаза а комментари эшац. Х. Гаракоев мо мара бехктокхаме ца озаш бисаб припискаш еча кулгаш яздаь заказчикаш а подрядчикаш а. Харцонна духьала ваьнна керттера бухгалтер балхара дІа а ваькхка, кхы дІахо ца тохкаш соцаду гІулакх.

МАССАНЕНА дика ховш да материально - бехктокхамеча гІулакхашка хьийбеш бола нах тахка, тешам болаш хила безалга. Социалистически доалахье лораяра хиланза яргйоаца из принцип а гІожа телхаю укхаза. «Чеченингушагропромстрой» объединене председатела заместителе А. Муртаева рекомендацех Назрановски ПМК-432 (цу хана иштта оалар цох) болх беш вола С. Ханиев Грозне УПТК кладовщика болх бе хьавоалаву 1986 шера ноябрь бетта. Дукха ха ялалехьа укхаза гучадоал из кулга цІена воацилга. Юха а А. Муртаева дехар дарах из дІаэц Назрановски МПМК каменщика болх бе. Цхьабакъда, дукха бац цо «Іаьржа» болх. Массехк ди даьлча цох ву материально-бехктокхаме болхло. ХІанз цунна тІадилла гІулакх — объекташка гІишлон материналаш лоаттаелга. Цхьабакъда, из венавацар Іаьдала болх бе, кІалйисачох ка тоха венавар. Бутт совгІа ха ялалехьа эшаш яр 106 эзар кирпишк. Из зе а таханарча дийнахьа хьа ца тохкаш да. Бакъахьа дар аьнна хет из балха дІаувттавеш хьалхаваьнна лийнпача А. Муртаевгара а цох жоп дийхача.

Керттерча бухгалтера яхачунга мишта ладувгІаш хиннад уххаза, из малагІча хьале оттаваь хиннав хьахьокха цхьаьхха а цхьа масал доаладергда вай. Цхьа-дале, цунга ца хоатташ, из раьза воацаш балха хьийцавар С. Ханиев. Керда «снабженец» балха вена бутт балалехьа гучадаьлар 60 эзар кирпишк объекташка дІа ца хьош къайлаьккхалга. Из гучадаьлча цох тешам байнаб, аьнна, кхы цунна доверенность дала ца тугаш сецар бухгалтер. Цхьабакъда, МПМК начальника Х. Гаракоева доал ший бе долга дІахайташ ше кулг а яздий, печать а оттайий юха а доверенность лу цунна. Юха а Ханиева хьахьокх ше оамалах хувцавеннавоацалга. Цу доверенностах хьийца 47 эзар кирпишк а объекташка дІа ца кхоачаш юс.

Чакхдоаллаш массехк дош аргда вай тахан Назрановски МПМК латтача хьалех. ЦаІаш балхара дІабоахаши вожаш шоай лоІамагІа дІаухийташи объединене кулгалхоша яьча «йоакхох» дикагІча оагІорахьа хувцаденна хІама дац укхаза. Генподрядни балхаш дара пхьайтта бетта план 60,5 процент мара кхоачашъяьяц, шоай низашца даь балхаш кхы а кІезигагІа да — 53,7 процент. Керда кулгалхо венавар аьнна тоадаланзар гІулакх. Арапиева укхаза болх беча духхьал кхоалагІча кварталле гІишлон - монтажни балхаш дара планови заданеш ахаш совгІа мара кхоачашъяьяц, хІаьта алапе фондана яь перерасход — 50 эзар сом гаргга. ХІанз хьан бехкхагІа йоаю-хьогІ паччахьалкхен средстваш? Цу хаттара а жоп делча бакъахьа дар.

Хозахета оалаш дац: дешагара гІулакхага бода никъ атта бац. Пайдана дац, болх тоабергба, аьнна, дош далар, цунна тІехьа гІулакх деце. Хано дІадех перестройке хІаране ший позици, бехктокхам хилар. Из позици хила еза болх тоабе гІертар хьаллоацаш, доккха къамаьлаш а дувцаш, хьадеш хІама а доацаш, духхьал шийна аьттув лехаш вар юстара а воаккхаш. Тахан из принцип чІоагІъенна дІаэттай, ала йиш яц «Чеченингушагропромстрой» объединене а цун подразделенешка а.

Парте горкомашкара, райкомашкара хьадийхад очковтирательствон припискаш дІаяхарах дола КПСС ЦК, парте обкома соцамаш къамаьл а доацаш кхоачашделга, негативни йолча проявленешца къовсам лоаттабарах бола юхьхьанпарча партийни организаце бехктокхам лакхбелга. «Чеченингушагропромстрой» подразделенешка дола кхоачамбоацараш дІадахара оарцагІъяргья, аьнна, хет КПСС Назрановски райком а НГІАССР Госагропром а, укхаза эттача хьалех бола хІаране бехк къоаста а беш.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

МАЦА МЕТТАДОАГІАРГДА?

Сага фактора лоархІам айбелга дІадех таханарчІ хано. Сага оамалга, балхацарча безамга, хьинарга, саххетамга хьежжа мара хила йиш яц цун къахьегама хьоккхамаш а.

ХІаьта тхо долча кІезига йоанхо ю болх беча наьха. Во да бытовой хьалаш. Кулгюхь дила, лувча вІаштІехьдац тха. Делкъийна цІагІара хьабена шийла кхача буъ оаха, хІана аьлча, столови, буфет яц.

Тха болх лерттІа дІа ца бохийташ новкъа долча деррига кхоачамбоацарех-м дийца а варгвацар. ХІаьта керттерчарех аргда оаха.

Цхьайолча хана Іуррехьа дог дохаду тха ханнахьа балха дІадига автобусаш хьа ца йоагІаш. Цу тайпара моттигаш ди-юккъа хул аьлча, харц хургдан. ТІаккха оаха хьадьачох мара мича лу тхона алапи. ТІехьа хІапа висав аьлча, наькъаш во да, машина ехаяр, бензин доацаш гайнав, аьле, бехказа воал цхьавола водитель. Тхона аттагІа дий из? Дац, Іоххера а тІехьа а диса хьакхьачача барзкъа хувца моттиг йоацаш участке гІолле «го баха» безаш хул. Из деррига а Іаткъ кхоачашъе езача плана, алапена.

Дукха ха яц керда шу дІадоладенна. Бакъда, кхаь дийнахьа вІаштта балха тІехьа дисад тхо транспорт бахьанце.

ТІаккха еррига гІишлон управлени а цун подразделенеш а йиззача хозрасчета тІа, ше шийна финансировани ярга аьнна болх беш ма йий цхьоалагІча яьраре денз. Боахама доалдара малагІча кердача методех дувцаргда укхаза? Болхлой собранешка, профсоюзни комитета заседанешка дуккхаза а дувца увттадаьд оаха транспорта гІулакх. Цхьабакъда, дикагІча оагІорахьа хувцаденна хІама дац. Къаьстта во болх бу тхона гІулакх деча ПАП-5 чуйоагІача транспорто.

Кастта хургйолча КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пленуме укх тайпарча предложенена теркам тІабахийтача бакъахьа хетар тхона: **Болхлой дІа-хьа кхуьлара тІачІоагІъяьча транспорто лерттІа болх ца барах гІишлон участкана, цига къахьегача наха хулаш дола зе цу транспортни организацей кулгалхой чотагІа меттаувттадолда.**

М. ДАДАЕВА,
К. ГОРЧХАНОВА,
М. АЛУЕВ,
Л. ДАРАЕВА,
Нохч-ГІалгІай гІишлон управленена чуйоагІача СМУ-6 болхлой, къахьегама ветеранаш.

МА ДАРРА АЬЛЧА...

Вай вахаре сихлуш йоагІа перестройка хоалу тха школа а. Бакъда, «юврГІага хьежжа оза ког» яхаш дола кица дицлалийтац тхона пхьадолча бюрократически гІулакхаша.

Сурхотіе — районни центра гаьна улл. Тха школага диллача кхы а бІаьхагІа ба из никъ. Юрта геттара гаьна а яькхха, хьалъяьй из. ВІалла тара ял из таханарча типовой школашта, пионерски лагерашка, къаьст-къаьста даьча цІеношта тара я.

Ала хІама дац: моттиг хоза а дика а я, юрта гаьна яле а. Бакъда, пу гаьнарча улицашкара (2—3 километога гаьна я цхьаяраш) хотта а кегабеш, тхоаш долча хьахача берех къахет тхона. Массехк шу да цаІ мукъагІа тротуарни никъ билла тхона, яхаш оаха дувца. ХІама хувцалуш дац.

Тхона, хьехархошта, эхь хет дешархо пальто тІа а ювхаш, директора кабинете е учительске хьачуваьлча. Тхо чуІеш йола административни «корпус» шийла я. Мехка гІолла хувцамаш хулаш латте а, тхацигара сурт иштта да.

«Маяк» совхоза кулгалхошта, профсоюзни, партийни организацешта, ха дезар кхашка, фермашка къахьегаш бола болхлой мичахьара ух. Школашка уж хьалкхувш болга.

Сона нийса хургдар аьнна хет, нагахьа санна укх тайпара дош кастта хургйолча КПСС обкома пленуме айдича: **промышленноста, юртдувца увттадаьд оаха транспорта гІулакх. Цхьабакъда, дикагІча оагІорахьа хувцаденна хІама дац. Къаьстта во болх бу тхона гІулакх деча ПАП-5 чуйоагІача транспорто.**

Кастта хургйолча КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пленуме укх тайпарча предложенена теркам тІабахийтача бакъахьа хетар тхона: **Болхлой дІа-хьа кхуьлара тІачІоагІъяьча транспорто лерттІа болх ца барах гІишлон участкана, цига къахьегача наха хулаш дола зе цу транспортни организацей кулгалхой чотагІа меттаувттадолда.**

М. ДАДАЕВА,
К. ГОРЧХАНОВА,
М. АЛУЕВ,
Л. ДАРАЕВА,
Нохч-ГІалгІай гІишлон управленена чуйоагІача СМУ-6 болхлой, къахьегама ветеранаш.

Вай республике юртташка социально - культурни объекташ хьалъелга тІадиллад гІишлош хьалъеча «Чеченингушагропромстрой» яхача кооперативно - паччахьалкхен объединенена. Мишта кхоачашду цо ший декхар?

Цох дийцар укх шера октябрь бетта хиннача КПСС обкома бюро заседане. Социально-культурни даькъера объекташ — школаш, клубаш, берий бешамаш, иштта кхыйола гІишлош хьалъелга вІаштІехьдаккхара республика Госагропрома председатела заместителе Р. А. Омарова болх хила беззача тайпара бац, аьнна, белгалдаькхар бюрос. Эттача хьала бахьанаш кІоаргта тоххалга, таханарча дено дІадехарашка хьежжа тІабиллача балха дІа хо йодача хана кулгалдара цунна тешам бала негаргбабац хьожалга хьалхадаькхар Госагропрома кулгалхошта.

Иштта массови информацен пропагандан средстваш а декхарийла йир приписка-ши очковтирательствон дІахарах йолча критически материалий действенность лакхъе, цу хьакъехьа деш дар хадданза кепадетта.

ХАЬДДА ГІО ЭШ

«Театр — къам дегІадара белгало» аьннад испански драматурга Фидерино Гарсиа Лоркас. ГІалгІай къаман театр... Дуккхача шерашка Х. Нурадилова цІерагІча драматически театра гІалгІай труппа, аьнна цІи йоаккхаш хиннача наха, духхьашха хозаш да из дош. Малагіа дехкараши проблемаши я керда хьахиннача театра хьалхашка латтараш? Уж кІезига дац, хІаьта а царех цхьадарех дувцаргда аз тахан.

Вай республике бахача наьха идейно - эстетически кхетам боаггІача боараме ца хилара бахьан дуккхача шерашка республика культура Министерства кулгалхоша театральни гІулакх ледара леладар да, аьнна, хет сона.

Из бакъдеш да хІанз а Грознерча дий театра шоаш фусам пахилар. Амма, таханарча хано дІадехарашка хьежжа, болх беш хилча, хІара театра ший, кхычарна тара доаца, юхьсибат хила а из къаьстта зритель ший тайпара тІаозаш хила а деза.

Театра материальни база, овлангара хийца, чІоагІъе езаш я. ХІанз а боккъонца къоастадьдац кадрай дош. ГІалгІай къаман тайп-тайпарча шерашка театральни вузаш яьха 38 саг ва. Бакъда, царех 18 саг театре болх беш вац. Из дувзаденна да эггара хьалхарча даькъе цар вахареи бытовойи хьалаш доаггІача боараме ца хиларца. Цхьан дешаца аьлча, чуІе фусамаш ца хиларах районашка болх бе дІабахаб уж. ХІанз болх беш барех цхьабараш а шоай фусамаш йоацаш ба. Сона хетачогІа, **цох лаьца дийцача бакъахьа да кастта хургйолча КПСС Нохч-ГІалгІай обкома Пленуме.**

Театре зритель вагІаш... Из ца вара бехке тхо дац, ала валлац со, хІаьта а из тІаувзаргволаш, цун вахарах, хьаштех, уйлаех яздац къаман таханарча драматургаша. Цудухьа театра репертуар шерра дІа-хьа яьржа а, каст-каста эргайоалаш а яц.

Кхы цхьаькха белгалдаккха безам ба са. Халла транспорт вІаштІехь а яькхха, хьалхха хоам а бий, спектакль ийца районе долх тхо. Бакъда, тхо дІакхаьчача, наггахьа саг мара хилаш зале. Нах из ховш хилаш.

КПСС обкома Пленумо районни партийни, советски органий теркам тІабахийтача бакъахьа да, аьнна хет сона цу балха тхона гІо дара.

Театр кулгалхой хоржача хана бехктокхамегІа хила беза культура Министерства, КПСС обкома из дакъа чудоагІача отдела кулгалхойн болхлойн. Хийла нийслу театра керте искусство яхача деша маІан халла мара кхетадеш боаца нах. Иовзац царна театра специфика, хац царна доаггІача тайпара реклама вІаштІехьъяккха, спектаклашка хьажа дукхагІа нах ухаргболаш болх бе. Цудухьа нийса дар, аьнна, хет сона, парте обкома Пленумо цох лаьца а дийцача.

Теркал на дича дарглац кхы пхьаькха дош: театра лаьрхІа керда кадраш кийчъяр. Из вай республике де йиш йолаш дац. ШерагІа бувзамаш оттаде деза мехка театральни вузашца. Унхаза а шоай дош ала деза партийни комитеташа.

Тахан цу массанегара а хьадда дола гІо эш театра. Из на хуле, чІоагІ а денна, дІаотта хала хургда.

М. БЕКОВ,
ГІалгІай драматически театра режиссер.

Декхари сийи довзаш бола нах

ХАНО ХЕРЖАД ВАЙ

АРЕН НАЬКЪАШКА ГIОЛЛА
1974 шу, август,
Краснодарски края,
Дядьковская яха станица

Из духхьал цхьа ди хинна Іанзар: дуккха а дІаьха деноши лоаца бийсаш цхьа гурмат хинна дІазттар.

ВоккхагІвола лейтенант Аушев Руслан автомобильни взвода командир вар. Дукха хІама бІаргдайна 29 машина яр цун парке. Царга хьожаш бар водителаш, царех цхьабараш укхан дав ханнара хІана бац аьнна а болаш. Юхьанца тІагІолла ца башшаш хьежар уж сиха оамал йолча, сатем боацача шоай командирага. Цхьабакъда, тІехьагІа...

Іийне ваьлча а температура 50 градус гаргга йолча хана, арен наькъашка никъ ца баьчоа кхетаде хала да ялат чуэцача водитела хьега къа атта да е дац. Нагахьа санна моллагІвола а цаІ из болх ца булуш вусе, воккхагІволча лейтенанто ше лоацар машина ко. ДІайолалора кха — хьетт — элеватор яха жожагІатен марафон. ДуккхагІйолча хана мукъа машина хилацар, тІаккха кхыча, къонача е къаьнача водитела лалла ховра из. Цо ше яьхчаха бесса, из нийслора «пассажир» эшачоа юхче. Къамаьл де. ИІовхало, наб е ха йоацача бийсаша, вІалла хувцалуш доацача демо хьалдаьхача наькъаша вІашкахьора къонавар-м хац сона, йоккха опыт йола водитель а. ХІаьта из цкъа цхьан машина тІа, тІаккха кхыча машина тІа ховра. Къамаьл дора, къамаьл дора... Кавказе бахача наьха ха йІаьха хилара къайленах, цІи хеза волча ХІирийчен халхархочох Валиевх.

— Фу саг ва хьо, ва командир? Хьайх лаьца Іа дувцаре дикагІа хетар тхона.

ТІема профессии цар хержар дас аларах. Из иштта хилар, Ювсапа Султана 45 шу даьннача хана, СурхотІе яхача гІалгІай юрта долча АушевгІар цІагІа берригаш хІана бац, аьнна цар гаргара нах гулбелар. ХІаьта уж-м бІаьш нах ма бий. Духхьал Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа цар тайпан 500 саг хиннав. Царех дукхагІбараш шоай лоІамагІа бахаб Даьхе лорае. ХІаьта Аушев Ювсапа, Руслана даь-да, Сергос кулгал а деш, гражданскі тІем тІа дакъа лоацаш хиннав. Цул тІехьагІа Тийрка тІа коллективизаци еш хиннав из, эггара хьалхарча цхьан гІалгІай колхоза председатель а хиннав. Цудухьа воІ ваь ди дездеш, шун тІа вагІаш, тхьамадас аьлар:

— Аушев — наькъанна юкъера ах эзар саг тІем тІа мугІарера салтий, сержанташ, старшинаш болаш хиннаб, цхьабакъда, цхьаккха эпсар хиннавац. Цудухьа амар ду аз хьога, Ювсапа Султан: хьай дикагІвола воІ военни училище вахийта, аьнна.

—Са-м беррига кьонгаш ба дикагІбарех, Адамен Русланен документаш военкомате дІачуденнад. ЗІамагІвола Бахьаудин, са дего яхачоГІа, бІухочун новкъа вала мегаш ва.

15-ча августе взводерча машинаша тІехьхьара рейсаш йир. Дядьковская яхача станице ялат чуйца даьлар. Цу дийнахьа сарахьа хьатта Аушев взводана парте районни комитета ЦІе байракх елар. ХІаьта моттигерча колхоза правлене Руслана ахчан премі хьожайир, Руслана деррига ахча конверташка дІа-хьа дийкъар, уж мугІарех дІаэтта латтача, кІаьдлуш боацача водителашта, социалистически яхье котбаьннаршта дІа-хьа делар. ХІаьта, берригаш дІа-хьа баьлча, тетрадь хьа а дакъкха, ше парте дІаэцар дехаш йолча заявлене хьалхара мугІараш яздир цо...

АУШЕВА ЛАКХАЛЕ
1982 шу, 5 октябрь.
Москва

М. В. Фрунзе цІерагІча ТІема академе актови зал «тІанк» аьнна хьалйиза яр. ЧІоагГІа этта сатем бохабеш торжественно декар цунна, капитана Аушев Султана Руслана, къонахчаллі турпалали гойтарах Советски Союзан Турпала яха цІи яларах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ.

ДІахо хиннар общевойсковой факультета цхьоалагІча курса студента Аушевна дика дагадагІац. Эхь хетташо ший кавказски мекхашта кІал гІолла велакъежар из, ше даькъала вувцаш преподавателаца, новкъосташа доахача ловцашта жоп луш... ХІаьта цун лергашка декар хІанз гаьна болча тІема тата.

Ше Афганистане гІулакх деш волча хьалхарча шин шера хиннача дуккхача тІемаех, Аушевна къаьстта дагабоагІа. 2.195 яха лакхале бахьан лаьтта тІом.

...Цу дийнахьа кІай бесса бийрза малх сигален йисте кхаьча сецача санна хеталора. Малхо етта лакхален босенаш шо-шоаш а эшае йиш йоацаш санна яр. ХІаьта укхаза-м хІара хьагІара чура, моллагІболча кхера тІехьашкара, ничча хана а хьатоха мегаш душманий пулемет а яр. Бандиташа цахаддаш бІарг тІалоаттабора лохе, чухкийтача йолча цхьан моттига. Цига кІийленна тІаннйсаеннаяр афганашта ялат нйца йода колонна лораеш йола В. Андреева подразделени. Ялат нйца йолха машинаш кхерамеча моттига тІехлийлхар, хІаьта тІемо тІоІабаь мотострелокаш дІа-хьа бала моттиг йоацаш бисар. Уж кІалхарбаха водаш вар батальона командир капитан Аушев. Лакхале дІайолалуча кхаьчача, машинаш совцце езаш хилар. ДІахо группа гІаш яхар. Болхар хьулалуш, моастагІашта шоаш ца гуча оагІорахьара. Капитан Аушев радист волча сержантаца Абаников Викторца хьалха вар. Царна тІеххьа, альпинисташ санна шоайла бувзам болаш, тІехьа ца бусаш болхар Прудников Петр керте латта гранатометчикаш.

Группа ше кхача езача кхаьчача, цІаьхха дІа-хьа детта герз сецар. Кастта гучадаьлар цун бахьан: шоашта духьаллаттараш юхабаргбоацалга хайча, душманаша топаш соца а яь, переговораш йолайир. Аьлена тІагІолла мегафонни оаз екар:

— Шурави, шо боанга чу да, карадувла!

Цунна жоп делар юкъюкъе кхерашта тІехьашкара хьатехача автоматаша.

Патронаш кхоачаеннай — кхетадир Аушева. Радио чугІолла сихха бувзам оттабир цо хІанзлехьа чов яь волча капитанана Андреевца. Къоастайир цхьана атаке гІоргбола ха, управлене сигналаш, шоайла бувзам лоаттабара дешаш.

Душманаш чІоагГІа гаргагІертабар нийлхьеннача рота бІухой багІача моттиге. Политболхло вийнаьар, чов яь вар командир. Авиацех пайда эца йиш яцар — сов юхе гІертаввар моастагІа. Дисар цаІ — лакхен тІа яІоагІбенна багІача душманашта атака елга, уж тІехьашкахьара шоашта тІабоагІача низа оарцагІбалалехьа.

Аьле чу бокъонца кІура отта кхийнадацар, Аушев керте латта бІухой группа, гранатометчикаша новкъостал а деш, сихха дІахьалхашкахьа йодача хана, Аьле чура парна духьал байдар капитан Андреев керте латтараш.

Кастта лоамашта юхе а сатем эттар, Хьаькхача лакхален тІа кхертІоша дохадь ший кулгаш дехкаш вар капитан Аушев, цу ханна радио чугІолла вертолеташ хьайийхар цо, полка командирага шоашта карагІдаьнначох дийцар.

— Хий мала хьайна, новкъост капитан, — аьнна фляга хьакховдайир цунга лейтенанта, Никулин Валере. Из тІом цун вахаре эггара хьалхара бар. Аушева сихвенна берте йихьар фляга, доккхий къурдаш беш, хий мала волавелар из.

1982 шера октябрерча дийнахьа цунна елар Ленина ордени Турпала Дошо Седкъен. Капитана Аушевана хІанз юха дагадехар из.

КХЫЧА ТАЙПАРА ЙИШ ЯЦАР
1985 шу, 3 сентябрь
Кабул

М. В. Фрунзе цІерагІча Военни академе деша багІаьча вежарашка Адамаген Бахьаудинагеи майора Аушев Руслана дайтача письмо тІара:

«Юха а афгански лаьтта, вай хьамсарча мотострелкови полке ва со, штаба начальникалла хьожаваьв. Укхаза мел дар чІоагІа боча, дика довзаш да, из дерига салтий кулгаша хьадаьд. 1981 шера оаха хьае йолаяь сквер йовзаргйоацаш хувцаеннай. ТІемашка белгалбаьннача салтий а эпсарий а сурташ дукхагІа хиннад турпалий аллее. Вай, вежарий АушевгІар, портреташ а долаш да. (Афганистанерча вай бІуна йоккха йоацача контингента чуйоагІача Н-ски мотострелкови полке тайптайпарча шерашка гІулакх деш хиннаб вежарий АушевгІар—Адам а Бахьаудин а—А. О.) Хозахет тІема традицеш полке лораеш а дегІакхувлаш а, шоай интернационални декхар дизза кхоачашдаьраш биц ца болийта.

Болх шортта ба. Каст-каста ух тхо доазон йистерча районашка. Пакистанера хьауха бандаш юхаетта, афганцашта новкъостал ду. 80-гІа шера долалуш хинначоа тара вац хІанз душман. ХІанз из дика Іомаваьв доазол дехьарча инструкторашка, кийчваьв эггара кердагІча герзаца, лоамашка тІом бара тактика во йовзаш цунна... ХІаьта афгански эскар а тІа-тІа чІоагІлуш доагІа, йоккхагІа хул цун опыт, низ болашагІа хул цо тохаш йола хІама.

Сога каст-каста хетт: Афганистане хІана юхавахав хьо? ХІанзалца яьккха сийле кІезига хийттай хьона ала безам бараш норабоагІа. Оаш а ду из хаттар... Фу арга шуга? Массехк письмо доаладерга аз, шоана ма харра уж сога даим ихад, хІаьта хІанз — геттара дукха. Уж Іодийшача оаш кхетаде мег кхыча тайпара хІама де хила са йиш а бокъо а па хинналга.

«Веза Руслан! г. Тырнаузерча «Березка» яхача музыкальни аппаратура завода комсомольско-кагирхой тха коллектива решенегІа хьотхоай бригаде дІаязвеьв оаха. Укх шера ялх бетта хьа цІерагІа дІаязлаь 1082 сом машара Фонде дІахьожаьвеьл. Халахь. оаха доккхал ду хьона карагІдаьнначох, хьа деналах...».

«...Сай ба са турпалашэпсараш: Цветаев, Княжко, Кузнецов. Бакъда, тІема халарча ноахала литературни турпалаш ба уж, Хьона тара бола нах чІоагІа эшар сона. Газеташ тІара, телевидене гІолла хьо вайзаха, Афганистане юхаваха Іа лаьрхІалга хайча ма чІоагІа гІадъяхар со... Хьо. Хьа вежарий, денал дола Хьа доттагІий - интернационалисташ санна бараша хьал лоатта а яьй. лоатта а ергья Русь...

Надежда Дегилева.»

Хьажал шо, академи яьккхачул тІехьагІа аттача моттиге со вахаваларе наха фу моттаргдар...

Укхаза, афгански лаьтта, сапера Куценко Виктора даьккхача илле тІа укх тайпара мугІараш да:

Тешам, денал, майрал, сий
Уж оамалаш хетийта яхац.
Даьхен кьонгаш лаьрхІа
варгвац.

Хано хержад вай,
Хано хержад вай,
Хано хержад вай.

Хано харжа а хержад вай. Ший кортамукъале, ший кхоане лораяра мискача афгански халкъа новкъостал де вай ноахал йийхай. Мел хала дале а, воай декхар кхоачашдинза даргдац вай».

ЮХА А–ТІОМ
1986 шу, 16 октябрь.
Саланг яха дукъ

Майор Аушев наькъагІа воагІаш хьахилар Іуйре. ГІашлой лелабеча тІема ялх машинах а шин танках а латташ йола колонна маьлха зІанараша сийрдадаьккхача Саланг яхача дукъагахьа йодар шорттига. Доагор, ялат, минеральни удобренеш яхьаш йоагІача машинех лоралуш шорттига йодар из... Уж ерриг машинаш бехача наькъа тІа гІолла Кабулагахьа йолхар — Афганистан Советски Союзаца ювзача вахара афгански Нинъ оалача цу трасса тІа гІолла. Республика кІалъйитар духьа из биткъа пха хоадабе хийла гІийртаб душманаш.

«КІийле е аьттув бола моттигаш гола мел тохача я укхаза», — аьнна дагадеха Руслан наькъа йистерча лоамашкахьа дІахьежар. Массаза санна тІема машина броня тІа вагІар из. Цхьан бе автомат а йоаллаш.

Цунна юхче вагІар мотострелкови батальона командир майор Папирник Виктор. ХІаравар ший секторага хьожаш вар.

Тахан сатийна яр наькъа тІа. БМП тракаша деча таташа хІама дІа-юха хазийтацар. Аушевна дагадехар сийсара дайна гІа. Цунна байнабар йІаьхий английски топаш бе а йоахкаш, гаьнашта юкъе гІолла хьулалуш боагІа нах. лелха гранаташ, човнаш хиннача душманаша летта цІогІарч. «Хьажал. фуд дайнар, — уйла йора Руслана, ТІаккха кхетадир цо: — Из-м душмански топ харцъяьннача хана хинна тІом ма бий...»

Шераш дІаихад, хІаьта цунна шаьра дагадоагІа 1980 шера дена дІайха августовски ди. Вардак яхача провинце советски а афгански а подразделенеша кьиза тІом лоаттабора душманашца. Ди чакхдоаллаш, цхьан мотострелкови ротацара бувзам хаьдар. Разведчикий группаца Аушева лаьрхІар го баьча ротана тІакхача. цига фуд хьажа. ЧІоагГІа лоралуш, цхьаннена тІехьа шоллагІвар волаш, хьун юкъе гІолла болхар уж. ЦІаьхха цхьан кІотарга юкъера хьагучаийккхар топ, лерга хеазлатта даьлар.

— КІийле яьй! Гранаташ тоха! — ала кхийра кхерам тІаэтталга эггара хьалха кхетадаьча Аушева. хІаьта ше хьуна юкъе чуийккхар.

Йоккха йоаца душманий тоаба хІалакъяьчул тІехьагІа Аушевна бІаргавайра граната гарг а кхийтта улла бандит, шийна цо тІахьожаяь харц хинна топ хьа а нйца йоассайир. Цу чура пистоньга тІа кІезига кІаьд а баь харц хинна йІаьха патрон хьайийар цо — дагалоацама. Афганистанера из цІавенаЧул тІехьагІа СССР Герзашцарча Низий Центральни музеяс дийхар Аушевгара цо боча, дагалоацама лелаеш йола хІамаш шоашта ялар. Полевой форма а, ордений планкаш а па луш, Руслана дІаелар из патрон.

...Гаргга чІоагГІа тата а деш хиннача эккхамо ше еш хиннача уйлаех ваьккхар Аушев. Салангага йодача урхенагІа, хьалхашкахьа цаІ шоаллагІчоа тІехьа а долаш лелхача гранатометий таташ хезар цунна. Минот йоаллаше а цу таташта автоматий очередаш йикъийр.

«КІийле, — кхетадир Руслана. — Гранатометаш етт машинашта». Радиостанце тангетка цо хьаэцаше а шлемофона наушникашкара цунна хезар перевале из никъ лорабеш хиннача сторожевой поста командира корзагІваьннача воккхагІволча лейтенанта Киселев Николая оаз. «Йоагаш машинаш гу сона квадрате... — доклад ер эпсар вар. — «Жинаш» да кІийлен тІара колонна керте а из чакхйоалача а дов деш Резервни группа тылера царна дов де кийча я...»

— Эттача хьалага хьежже гІулакх де,—эфире дІа а аьнна, Аушева прикав делар скорость сихъе аьнна. Ха йиш ярий-те цунна из Киселева тІеххьара доклад хиннала а, цу тІема тІеххьарча миноташка снайпера толо денал дола эпсар вожавергволга а, шийна хьалхара хьожадаь совгІат — венначул тІехьагІа енна Ленина орден цунна гуртйоацалга а.

ТІема машинаш гІайттача санна йолхар тІом латтача, наькъо гола тохачахьа. Воддаше а Аушева радио чу гІолла къоастадир де дезар. Ший опытагІа цунна ховра: хьалха йолхеи эггара тІехьайоагІен машинаш йоха а яь, дІа-хьа яла йиш йоацаш йинса машинаш, де хІама а доацаш корзагІбаьнна хьувза афгански водителаш, шоашта хургболча бекхамах кхера а ца кхераш душманаша къиза хІаланбергболга. Цу хана бІаргцІацкъам тоха ха а чІоагІа лоархІаме я.

Наькъо хаьдда гола техачара, дІаходаьлча хьадухьалэттар тІема сурт: наькъа дІоахалла йоагаш латтар авгански наливникаш мухь тІа бола вай «Уралаш», массехнахьа нйккхача трубопроводах араухар доагора ала. ЧІоагГІа тата а деш урагІъухар ала, кхыметтел лоамаш а доагаш санна хеталора.

— Йоагаш йола автоцистернаш духхьала тІахьежаеш тохаш хІалакье, аьнна, приказ делар цо керте латтача танка командирага воккхагІволча лейтенантага Кислицага.

Гусеницаш ека а еш йоагІаш йолча цІера сунта тІаяхар танк, боагаш болча алана юкъе тІахьожайир йоккхача топа юхь. Цкъа яьлар. ЦІаьккха... УрагІбахар мнхьарбаьнна боага ала, ерриг колонна морца а морцаш.

Мотострелкаш сиха бар. Хьийдда гаргаболхаш бар уж душманашта. ЗалпагІа йоккхий топаш техар БМП-аша. Душманий гранотометчикаша ах го баь чулаьцача керттерча колоннага лаьгІо тІанхоачаш бар уж. Хетаргахьа, вай волителех цхьаннена Руслан вайзавар (парихаш санна кавказски мекхаш дола цун юхь дуйхача бІухошта йовзаш яр), хІана аьлча, колонна йІоахалла хьахозаш дар «Аушев венав гІо де! Аушев!» яхаш детта цІогІарч.

Радистаца цхьана йоддаше а танка тІара Іоккхоссавелар Руслан, моттига зембаккха а хьалхашкахьа йоагаш йолча наливникашта гаргагІорта а лаьрхІа. Эггара гаргагІа йолча чхара тІа кхача ворхІ метр йисаяр, снайпера кхесса топ укханна кхетача хана. ТІош тІа Іовежар из, хІаьта радиста хийтар текхаш цу чхаранна тІехьашка вала из вовл. аьнна. Боккъалдар аьлча, Аушев пластунски текхаш пІатІавахар майор Папирник волча танкагаьа. Са даха тІехь-тІехьагІа халагІа дар, наькха чу тІа-тІа чІоагІлуш дар аьрха, воагавеш ду лазар. Штаба начальник бІаргавайча Папирник Іогаога а ваха, ІотІавийрзар цунна.

— Сайх ка техай могт сона. Командовани дІаэца, комбат...

20 октябрь — ше вав ди госпиталерча палате нийсделар Аушева. Бакъда. ше цхьаьн тоІаваьн хетацар цунна. Из доазаваьв яха хабар ерригача Афганистане гІолла чакхдаьлар, кхаьчар из Москве а цун дезал. дан нанен, дахача Грозне а. Гаргарбараш, доттагІий, бовзараш, пабовзараш — берригаш а цунна сагота болаш а, шоашта моггача хьисапе из хьаллоацаш а бар.

Цу дийнахьа Аушевна уллув дукха хилар со а. гир сона, мел чІоагІа дог тохалуш дешар, юха а дешар сесага Азаси йиІиго Лейласи дайта письмошш, гІадвига вар дас. вежараша, доттагІаша дайтача моаршалаша. Дайра сона цунах бІарг тоха однополчанаш, Кабула кагирхой викалаш баьхкача хана, мел дог тохаденна из вар. Духхьал палата чу концерт делар, цу хана Москонцерта группаца Афганистане вена хиннача Иосиф Кобзона.

...Чов хиларах аргІагІа йоацаш енна хинна отпуск чакхъьнна бутт боаллашехьа юха а бІухой мугІаре дІаэттар Аушев.

ЦІАВАР
1987 шу, 23 июнь.
Кабул

Юхавоагіа ди. Н-ски мотострелкови полка штаба начальника подполковника Аушевна дуккхаза а духьаллаьттад из. Цхьа ког гора а оттабаь. полка Денала Байракха цІе бархат бордашта хьалтІа мишта дахьаргда, доагадаьча афгански лаьтта гІолла дуннха километраш шийца хала никъ баьча, дегагІоз а бала а парца цхьана текхаш хиннача тІема доттагІашка Іадика ювцаш дош ала тІехьара строена хьалхашка ше мишта варгва.

Из сахьат хьатІаэттар. Традицегіа марш лехар, шеренгашта тІагІолла шершаш хьалйихьар михо лестаю цІе байракх — полка Денала ЦІе байракх.

Подполковник Аушев, нитель нийс а яь, фуражка лаба Іотіа а эза; дог айделча ше массаза даьчча хьисапе, строевой гІа а боахаш плаца хьаюкъеваьлар.

Са тоссаш Даьхенгахьа, ше дІахо гІулакх дергдолча кердача моттиге дІавахар подполковник.

Подполковник А. ОЛИЙНИК,
«Красная звезда» корр.
(1988 шера 5 январе арадаьнна «Красная звезда» яха газет).

Доазол дехьара

Халкъа восстани гІеттай Израиль оккупаци яьча ерригача территоре тІа. Іарбий дуккха нах юкъе бола манифестацеш хиннай Малхбоален Иерусалиме, Наблусе, Эль-Халиле, Дженине, Рафахе, Газе, Хан-Юнисе, Эль-Бире а Блата, Ад-Духейша яхача палестински лагерашка а. Царна чІоагГІа етташ хиннаб оккупанташ. Карателаша топаш техай демонстрацена Наблусе, Рафахе, Дженине.

Израиль дІахо а «аьшка бий» яха политика лелаеш я оккупаци яьча Іарбий территореш тІа. Палистинцашта духьалъяьхай герзаца чІоагІа кийчъяь израильски оккупационни эскара подразделенеш.

СУРТАШ ТІА: 1. Израильски оккупанташа лаьца саг. 2. Герзаца кийчбенна оккупанташ.

Рейтер — ТАСС телефото.

ХАЛКЪАШТА ЧІОАГІА МАШАР ЭШ

2000 шу тІакхоачаш Лаьттара ядерни герз дІадакхаьра йола советски программа чуйоагІаш йолча 1986 шера 15 январе КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яьча Заявлене ши шу дуза ха тІакхоачаш АПН спецкора Андрей Правова массехк хаттар дир Вьетнамах Даймехка фронта органа «Док лап» яхача газета редакторга, дІаяхача хана Парижски переговорашта юкъе дакъалоацаш хиннача Хоанг Фонгага.

— Хьона хетачогІа, эггара хьалха фу эш шун мехна массаза а машар латтара?

— Тха халкъо дуккхача шерашка лайнад цІаккха ца нхоачалу тІемаш, хила а боагІаш чІоагІа машар кхаьчаб. Цу тІемаша лаьрхІа варгвоаца боккха бала тІаоттабаьб, халкъа боахам бохабаьб. Тахан эггара цІенхаштача тайпара тхона хьалхашка эттад геттара сиха экономически проблемаш кхоачашъяра, халкъа вахар тоадара декхар. Цу лостаме йоккха программа тІанйцай КПВ VI съездо. Из кхоачашъяра чІоагІа машар, регионе дикача лоалахой гІулакхаш эш. ХІаьта тахан цудухьа дерригача мехкаша тІаэца еза массане йолча дуненг халкъашта юкъерча кхерамзлен идеяш, ядерни замано хьалха йоаха керда уйла. Таханара дуне пхийтта шу хьалха тха городашта американски самолеташ бомбаш етташ хиннача дунел чІоагІа эргаш хилар диц ца далийтар лоархІаме да. Низагіа хІама де гІертилга чакхдаргдоацилга дизза гучадаьннад. Цхьадолча малхбузерча мехкашка хІанз а цунга сатувсараш бисабале а, хано хьахьокх хьакъал котдувлаш хилар, дунен халкъашта юкъера керттера дешаш тахан переговорий наькъаца къеста а ду. Из хьахьокх М. С. Горбачеви, Р. Рейгани Вашингтоне вІашагІкхетаро.

— Мишта лоархІ Іа США яь советски кулгалхочун визит?

— Цхьан дешаца аьлча дика лоархІ. Вьетнама халкъа, кхыча халкъашта санна, таханарча ден керттера проблема ядерни тІом ца хилийтар, адамаш даха дисар я. Сихдаь герз хьадаро цивилизаци кхоане хургйоацача йоаккх. ХІаьта Вашингтоне вІашагІнхетаро из кхерам дІабоаккх, кхоаненах тешам болийт. Советскин американскин юкъера а кІезигаІа а гаьца йолха ракеташ дІаяхара баь барт ядерни доацачэ дуненга бодача новкъа баьккха лоархІаме гІа ба, цунна чІоагІа раьза я Вьетнам.

— Цкъаза дувцаш хоз ядерни герз дІа ца доаржадара лаьца ницъ из герз доацача мехкий хьакъехьа дискриминационни ба яхаш. Цох лаьца фу хет хьона?

— Ядерни герз дІадаккхара наькъо дегІайоагІача паччахьалкхенашта а толагІйола торонаш хьахуляйт. Укхаза дувцар ма дий ядерни герз дІакъовларах, из кІезигдарах, дІадаккхарах. ХІаьта цо кхоачавергва «хержача паччахьалкхений ядерни клуб» оалаш яр дІаяккхарга. Цу тайппара, ядерни герз дІа ца доаржадаро дІахо а дунен халкъашта юкъерча вахара демократизаци ергья. Цул совгІа кІезиглургба регионални конфликташка ядерни герз юкъедоаладара кхерам а. Из тахан боккхача лоархІаме да. ХІаьта юкъарчал доацца царна юкъезза цхьадола мехкаш ядерни герз кхачарга гаргагІерта ма дий, цул дІатІехдаьнна хила а мег. Ядерни конфликт глобальни боараме а йоацаш хьахилара принципиальни керда хьал отташ да. Цудухьа чІоагГІа дІаяхьа еза ядерни герз дІа ца доаржадара, регионални конфликташ дІаяхара, уж политически къоастаяра средстваш лахара политика.

— Вай регионални конфликташ хьоаяь йолаш, эггара а цІенхашттачарех бола регионални «шод» ба индокитайски бар. Миштай укхазара Вьетнама позиця?

— Тхо регионе дикача лоалахой гІулакхаш леладара тІехьа да. Бакъда, Индокитая кхаь мехкен АСЕАН членаш йолча паччахьалкхенаштен юкъера гІулакхаш деІадоаладара цІенхаштта зулам дир дукха ха йоацаш а тІехьа хиннача событеша. Американски агрессорашта духьал оаха къовсам лоаттабаьча шерашка цу паччахьалкхенех цхьаяраша ма могга хьаллаьцар США. Иштта дале а Вьетнам реализми дикача дагара лоІами лоаттабеш я. Оаха чІоагІа дІакхайкадаьд лоалахошца стабильни йІаьххача хана лаьрхІачеи кІийлен тІа гІулакхаш леладе тхоаш кийча долга, ерригача Азиатски континента болча машара шерра программа оттаю. Оаха дизза хьаллоац, Владивостоке къамаьл деш С. М. Горбачева дийцача тайпара, Хельсинкски совещани санна йола азиатско - тайжача форда форум гулъяра тІадерзадаь СССР-о ду гІулакхаш. Заключительни актана кулгаш яздьчул тІехьагІарча Европе событеш дегІаяхкар тайп-тайпара дувца йиш йолаш да, бакъда, шеко йоацаш да из дика лоархІам болаш хинна хилар. Тахан Хельсинке эстафета хьаэца декхарийла я Азе.

— Малхбузе а цхьадолча азиатски мехкашка а гІерт Индокитае «Агрессивни политика» лелаю яхаш СРВ бехке е, Кампуче вьетнамски эскара доакъош доландаь. Укх тІеххьарча хана дукхагІа дувц из бехке еш. Сенца дувз Іа из?

— Проблемаш машаре къоастае НРК правительства безам хиларца. Из чІоагГІа дезац Малхбузе а Азе а дуккхача низашта. НРК-ас, кхы цхьадолча мехкаша гІулакхаш дар бахьан долаш бахьхиннай переговорий наькъаца кампучийски проблема къоастаяра реальни торонаш. Укхаза боккха лоархІам болаш хилар Хошимине СРВ-анен Индонезенен юкъе баь барт. Палачаш болча Пол Потагареи Иенг Сарегареи дІанйккхача, оппозиционни кхмерски группировкай берригача кулгалхошца вІашагІкхета кийча я Кампуче правительство, вьетнамски эскар арадаьккхачул тІехьагІа дергдола массане юкъара хоржамаш доазол дехьара бахька нах тІа а болаш дара тІехьа я. Укхаза хьоахаде доагІа дукха ха йоацаш эскара цхьадола дакъа арадаькхар. Эскар дизза арадаькхаргда 1990 шера, иштта ба НРК-анен СРВ-анен юкъера барт. Бакъда, из ха кхы а хьалха якхха йиш-м яр. Деррига а тийша да къаман бартбара переговорашка ка яларах. Бакъда, НРК Министрий Совета председатель Хун Сени принц Народом Сианук Париже вІашагІкхийттача хьахьекха ма хиллара, уж низнъала еш я.

— ХІаьта фу аргдар Іа Кампуче хьакъехьарча Вьетнама «агрессивности» тезисах?

— США-с Вьетнаме болабаь тІом шийтта шу совгІа хьалха чакхбаьннарг лоархІаш ба. Бакъда, из иштта дац. Пропагандистски тІом дІахо беш ба. Из тІом хиннначул тІехьагІа СРВ-ана духьал малхбузерча эггара йоккхагІча паччахьалкхений аьттехьарча низаша бу тІом ба. Вьетнамах аьл-дитт дувца гІерт уж. Царех цаІ я «Индокитаерча агрессивность» СРВ бехке е гІертара пропагандистски кампани. Хьадда из гучадоал Кампучера агрессор Ханоех е гІерташ хиларца. Хьавола, деррига ше ма дарра дувцаргда вай. Кампучена духьалара бокъонца йола агресси йир шоай хана ВІашагІкхийттача Штаташа. Цар цига Іохоайнр марионеточни правительство. ДІадахийтар миллионаш долларашш, бакъда, халкъо хьаллацанзар из, цудухьа ехар. Иштта хІанз а Пномпене цхьаккха агрессора могаргдацар халкъо хьал ца лоаца «ший» правительство лоаттае, тхоца доттагІал долча НРК правительствах аьлча, из Пол Пота варварски режима метта этта бокъонца йола халкъа правительство я. ХІаа, вьетнамски салташа новкъостал дир тха вежаршта геноцида режим дІаяккха. ХІанз СРВ правиреговорий наькъаца кампучийски проблема толаме къоастае. Іа нийса теркалдаьд укх тІеххьарча хана Вьетнама духьалара пропагандистски кампани чІоагІа хьар. Цо йизза хьахьокх керттера проблемаш къоастаяра общественни хетар доходе гІерташ аьттехьара низаш хилар.

(АПН).

Ханой.

ХАНЗА ДАРГДАЦ

КАДАЙ ХИЛА ІОМАБУ

Дешархошта спорта-тІемаприкладной тайпаш довзийтачеи патриотически кхетам лучеи доккхий толамаш доахаш хьавоагІа Назрановски района Іалий-Юртарча юкъерча школа военрук Х. Я. Евлоев. Цо хьийха кІаьнкаш кадай, низ болаш, эскаре гІуланх де баха кийча болаш хул. Из бахьан долаш дуккхаза баркал яьхад цунна райвоенкомата, районо, ВЛКСМ райкомо.

Укх тІеххьарча шерашка «Нийса топ кхоссар» яха кружок лелаю цо. Цига дакъа лоацаш хул иттлагІча классашкара дешархой. Дукха ха йоаццаш районе хиннача проверко хьахьехар Х. Я. Евлоева хьеха кагирхой кхычарел дикагІа кийчбенна болта. Топ кхоосарах йолча яхьашка хьалхара моттиг яьккхар цар.

Эшаш мел йола гойтара пособеш Іалашъяьй хьехархочо. Царех дукхагІъларашший кулгашца хьаяь я. Из болх беча цо айхха юкъеоз школера дешархой, хьехархой, берий дай-ноаной.

Болх беш я школе радиоспорта кружок а. Цигара занятеш а Х. Я. Евлоева лелаю. Эскара а бахалелехьа, связистеи радистеи говзалаш Іомаяь хул бераш. ТІехьаГІа чІоагІа накъадоал из царна.

«Эпсар — турпале професси» яха кхоъ семинарски заняти яьй хьехархочо. Дайнадац цо даьр — школе дешаш хиннача массехк саго Советски эскарца дийзад шоай вахар. ХІаьта цар гІулакх деш йолча бІун доакъошкара ухача письмоша хьахьоих уж бизза бІухой болга.

— Спортаца хьоашал доацача сагах дика салте а эпсар а хургвац, — йоах Х. Я. Евлоева. — Цудухьа зІамига волча хана денз теркал ца деш дита йиш яц из гІулакх.

К. МАРЗИЕВ.

ЖУРНАЛА АРГІАНАРА НОМЕР

Кепатеха араяьннай КПСС Нохч-ГІалгІай обкома агитацен пропаганден отдела «Агитатора блокнота» яхача журнала ткъаь йиълагІ йола номер. «Кердача шера — кердача толамашка» яхача рубрикана кІал кепатехай парте обкома промышленно-транспортни отдела заведующе заместитела В. Лисоколенко «Производства эффективность лакхъе». В. Висаитова «Малгобека лоаман босешка» яха статьяш.

СССР хьаяьча денна хетаяь я исторически Іилмай кандидата Г. Ерещенко «Халкъа лоІамагІа» яха статья. Журнала оагІонаш тІа я партийни архива инструктора В. Гладышевай «Майра, бакълувш хиларах дукха везар из» яха корреспонденци.

Комсомола обкома информационно - методически центра заведующе С. Сабировас язъяьй «Къона ноахале машара, социальни прогресса тІехьа» яха статья. «Культура ганзаш—халкъа», иштта корта болаш я парте обкома культура отдела заведующе заместитела А. Горнова выступлени.

Сакъердаме я берашта укх деношка Грозне В. И. Ленина цІерагІча майда тІа латтача елкана юхе. Цар лог гІоздаккхара укхаза да «белама цІа», каруселаш, чам бола даараш, мороженя. ХІаьта безам болчун, аьттув ба елкана уллув дагалоацама сурташ дахийта а.

Р. АУШЕВА сурт.

Вай Лаьтта Іалама ганзаша хьалдиза дале а, цун эггара йоккхагІйола маьхале саги цун унахцІенон я.

ХІара гражданина унахцІенон Коммунистически парте а Советски паччахьалкхеношка а еш йола йоакхо гуманизмана а социальни нийсхонна а жоп луш я. Къахьегама а быта а хьалаш тоадарах дикагІа хиннай наьха могашал. Советий Іаьдал латтача шерашка кхозза кІезигагІа бов нах, хІаьта бераш — 11-зза, шюзза йІаьхьеннай саго вахаш йоккха ха, дІадаьхад дуккха дІа-хьа доалаш хинна лазараш.

Партеи паччахьалкхеноя советски наьха унахцІено лорааря, цар бахаш а, хьиннаре къахьегаш а йоаккха ха йІаьхъяра, медицински гІулакх дара дикал лакъяра боккха теркам тІаухийт.

ХІанзарча медицински болхлочо хьега къа коммунизмана накъадолхаш ялаташ кхедеш, космос тохкаш хІара денна доахача толамашта нийсса, да. Царна ха декхарийла да наьха вахара социальни а психологически а факторашка низ белга. Медицински болхло кІоаргта профессиональни говзал хиларал совгІа, дог лазаш, унахочоа оарцагІвала кийчча волаш, цох къахеташ хила веза. Наьха хьашташ кхетадергдолаш, лахха хила деза цун моральни гІулакхаш. Лорий професси миссел, кхы цхьаьхха яц сел чІоагІа сага вахари валари цох тийша долаш.

ДІалаврхІача тІеххьарча шовзткъеи итт бІаьшера дунен тІа 14500 доккхен зІамиген тІемаш хиннад. Цига вийнав виъ миллиард гаргга саг.

Таханара деррига вахар хІалакдергдолаш долча герзех цаІ никкхача, иззал нах боабергбар.

Бакъда, вай мехка а социалистически содружества паччахьалкхений а машара политика бахьан долаш, 40 шу совгІа ха я Европе тІом ца хула. Вайна эшац тІом, хІаьта хІанз а дунен тІара мабарра дІабаьннабац из хиларах бола кхерам.

Ядерни тІемо тылан фронтан юкъе доазув къоастадергдац, хьалхарча лине тІа а тыле а цхьатарра кхераме хургба из, цудухьа йоккха моттиг дІалоац граждански оборонo.

Граждански оборона керттера зІы я медицина. Вай доккхал а деш дагалоац таханСийлахь - боккха Даймехка тІом болаш - 72 процент бола човнаш яраши, 90 процент цамогаш хиннараши боагГІача боараме дарбаш дьа юха а мугІарашка оттабаь хилар.

Царна гІулакх деш хиннача лорашта юкъе ба вай мехкахой а.

Медицински Іалашо ечара керттердар да:

— нах кІалхарбоахаш тІехьатетта йиш йоаца аварийно-юхаметтаоттабара балхаш де вІашагІтехача формированей лично состава унахцІено лорааря,

— могаш боацачарна а, боагабаьчарна а ханнахьа гІо дар,

— санитарно - гигиенически, противоэпидемически мероприятеш чакхъяхар.

Уж декхараш да вай республика медицински службана хьалхашка латтараш а.

Граждански оборона медицински служба Республикански штаба, цу организаце районни штабий болх дика вІашатІехьбаьккха хиларах, нийсса а шиъ ханнахьа а документаци, хоам бара схемаш оттаярах, медицински формированей состав кийчъярах тийша да командно - штабной ученеш толаме чакхъялар. ЛоархІаме гІулакх да ше лорале а, кхыча наха медицински гІо де а ховргдолаш знанеш лулга.

Цу бехктокхамеча гІулакха уйла еш ба вай республикера медицински болхлой а. Эшаш йола средстваш а хьалаш а Іалашдаьд. Іомаеш я кадраш, чІоагІъеш я материально - технически база. Цул совгІа кийчъю санитарни посташ, дружинаш, хьалхара медицински гІо дара отрядаш, кхыйола медицински служба формированеш.

Лораша дарба деча молхашта юкъе я массаза наха накъайоалаш йола «дийна» молха, из да донора цІий. Дарбан учрежденешка цІий а, цун препараташ а кхоачам боллаш хургйолаш цхьа никъ ба шербе безаш — из цІий дІателашбараш дукхагІа хилийта. Донорий сий ду вай мехка. Уж балха тІерабувлийт (алапи кІал ца хьежадеш), цул совгІа донора ловш хуле, уж денош аргІанарча отпускана тІатох.

ТІом болча шерашка пхи миллион совгІча саго дІаденнад цІий, из накъадаьннад эзараш бола советски салтий берзабе. ХІанз, машара шерашка а миллионаш болча наха гІо ду цар.

Еррига медицински формированеш, унахцІено лорааря болхлой кийчбу хІара шера, МСГО начальника приказага хьежжа. Цу балха формай лекцеш, групповой занятеш, боькъонца йола тренировкаш, литература Іомадар я. ХІаьта санитарни дружинашца, посташца хІара шера унахцІено лораеча органашца цхьана занятеш ю ЦІеча ЖІарген ЦІеча Ахбеттен обществаша.

Ала деза, эшшача метте наха оарцагІйовла, царна гІо де кийча йолаш я №№ 1, 2, 3, 4, 5 йола Грознера городской больницаш, № 1 йола поликлиника. Республикански больница, Даймехка тІема инвалидий госпитала, Гудермесски, Шалински, Малгобекски районий а, кхыча медицински учрежденей а коллективаш. Хьалхара медицински гІо дара шоай говзал массаза эргайоах цар, бахача нахаца пропагандистски болх бу.

Белгалдаккха деза, хІанз деррига дунен тІа тІом хьарах бола кхерам лаьгІлуш боагІалга. Эггара йоккхагІа йолча шин державас: Советски Союзои Америка ВІашагІкхийттача Штаташен машара юхьиг дІайолаеш долча договора кулгаш яздаро деррига адамленна тІера кІезигдукха кхерам дІабайбаьб. Бакъда Граждански оборона эшаш мел йолча хана, из гІулакх лаьрхІа леладе деза.

Граждански оборона формированешка, къаьстта республика медикашка: аьттув балба шун цу лоархІамеча балха, ала лов сона.

Б. КИНДАРОВ,
НГІ АССР здравоохранение министра заместитель.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

• Керда обрядаш—вахаре

Пайдане дар хьаллоац

Малгобекски горисполкома культура отдело тІехьарча хана боккха теркам тІаухийт керда советски обрядашн цІейши вахара юкъедоаладара. Цу балха кулгалдеш я культурно-спортивни комплекса Совет.

Библиотекашка, культура цІеношка вІашТІехьъяьхай книжкай выставкаш, уголокаш, стендаш. Культура учрежденей, профсоюзни, атеистически болх вІашТІехьбоаккхаршта новкъостала кийчъяьй къахьегама династей сайренаш чакхъяхара. Советски Эскаре болха кагирхой накъабахара, дикагІболча къахьегамхошца, тІема а къахьегама а ветеранаша а вІашагІкхетараш дара эша сценареш.

Иштта сценареш оттаяьй пенсе болхараш накъабоахача, хьувкъама а улица а цІейш дездеча мероприятеш чакхъяхара. Из болх бара тоъал опыт Іоаяьй районе.

Тхона хетачогІа, дикагІа чакхъювл предприятешка а боахамашка а балха тІа хьалхалатта къахьегамхой белгалбоаха, зІамигача гражданашта торжественни регистраци еш йола, иштта кхыйола мероприятеш.

Тха районе дуккха тІема ветеранаш бах. ХІара шера, уж болча хьоашалгІа ух кхыча моттигашкара ветеранаш. Уж тІеэцара хьалххе кийчо ю культура отдело. Ветеранашта хетайий сайренаш ю, уж хул боахамашка а предприятешка а, вІашагІбетталлу районерча дешархошца.

Боккха политически лоархІам болаш да Советски Эскаре гІулакх де болха кагирхой торжественни хьаьле накъабахар, тІема ветеранашцен бІухошца-интернационалистащцен уж вІашагІбеттабалар. Из болх дикка вІашТІехьбаьккхаб Пседахерча, «Октябрь» яхача, Южнерча, СоагІапарча, Юкъерча Ачалкхерча культура ЦІеной болхлоша. Советски Эскаре гІулакх де дІаболха кагирхой хьалххе хьабех цар. Цига гузбеле хул тІемеи къахьегамеи ветеранаш, кагирхой дай-ноаной, партийни, советски, комсомола органий викалаш, военкомата болхлой. Укхаза цІагІа мочай а молаш багІаш, цхьацца хьехамаш ду цар кагирхошта, дувц шоай вахарах лаьца.

Кхы а дуккхача мероприятешка дакъа лоац тха районе бахача наха. Масала, 1984 шера оаха эггара хьалха дездир улица цІей. Из дар Петров Владимира, цІи лелаеча улица хеталаь. Цига дийцар Петровх лаьца, Малгобек йоаккхаш фашисташтта духьала къаьстта майрал гойтарах Советски Союз Турпала цІи цунна яларах.

Дика традици хулаш йоагІа районе къахьегамн-профессиональни цІейш дезделлга а. ХІара шера, боахамашкара балхаш долалуш, «Хьалхарча боал» яха цІей а, цул совгІа, юрта боахама болхлой ди, «Хьувкъама цІей» дезду. Уж чакхдахара тайп-тайпара методаш яле а, керттердар цІа да — социалистически яхь махулла шерагІа йоаржаяр, производстве хьалхалаттараш белгалбахар, тІаийца денхараш кхоачашдар.

ТІехьарча хана, боахамашка хьалхалаттараш белгалбоаха цІейш шурий-товарни фермашка, бригадашка, отделенешка хургдолаш опыт Іомаяьй культура учреждений болхлоша. Безаме, наха хозахеташ чакхъяьлар М. Горьке цІерагІча совхоза дикагІбола доярка Л. Евлоева, Б. Коригова, «Малгобекский» совхоза доярка Н. Пешхоева; комбайнер Х. Гетагажев белгалбахара хетаяь сайренаш.

Иштта традици хиннай районе август бетта къонача специалисташца моаршалхоатташ, «Моаршал да хьога, новкъостІ» яха сайренашвІашагІкхетараш чакхдахар а. Укх шера сентябрь бетта духхьашка Малгобеке чакхдаьлар города Ди.

Деррига лерхХача бесса де вІашТІехьдалац тха, бакъда, оаха къахьегаргда керда обрядаш вахара юкъейоалаяра.

М. ТАНКИЕВА,
Малгобекски горисполкома культура отделе заведующи.

ХЬАШТАШ КХОАЧАШДУ

ДІадахача шера планех ханал хьалха лоархІайир Ачхой-Мартановски райбыткомбината коллективо. Продукци хьаяреи из маьхалъяккхареи планаш 102 процент, халкъа эша товараш хьадар 103 процент, индивидуально барзкъаш тегар 104 процент кхоачашйир цо.

— ДикагІдола хьоккхамаш тха комбинате сахьаташ тоадеча пхьарий да яхаш дувц укихазарча экономиста Бисултанова Сацитас. Цар хьоккхам — 153 процент.

Къахьегамхошта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латт М. Тахтаев, вежарий Н. Л. Тактаевгіар. ХІаьта цехашта юкъе хьалха я Туруев Сулеймане, Елизаров Михаилен кулгалдераш.

В. КУРБАНОВ.

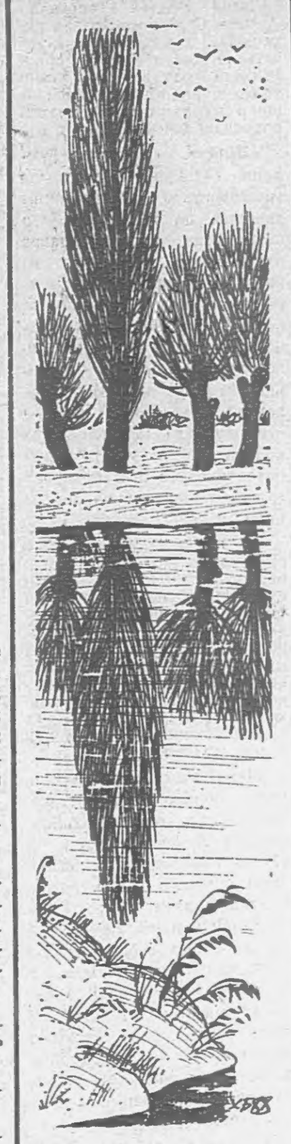

Іам.

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурт.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — «120 минут».
8.30 — «ХІана, сендухьа». Бераштa йола передача.
9.00 — «Иштта дагалацалаш со». Телевизионни художественни фильм. 2-гІа сери.
10.10 — «Мишта салоі вай». г. Иваново бахархой салоіалга мишта вІашТІехьдоаккх.
10.45 — «Пингвинаш». Мультфильм.
11.00 — Дай-ноаной ди — шоатта.
12.30 — «Халхаювлар «Зебо» яха ансамбль. Душанбера передача.
13.00 — «Документальни фильм.
14.00 — «Социализма мехкашка». Телевизионни журнал.
14.30 — «Кердадараш».
14.40 — «Архитектурен обществоі». «Москва тахани ихоанен». Москверча керттерча архитекторца Л. В. Вавакинцара вІашагІкхетар.
15.10 — «Селаіад» яха халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Шленск» яхача Паччахьалкхен иллеи халхарен ансамбла выступлени. (Польша).
15.45 — «Массанена а хІаранена а».
16.15 — Документальни фильм.
17.15 — Кердача шера ашараш.
17.35 — «Наталия Сац. Верю...». Документальни фильма премьера.
18.25 — «ЦІе майда». Художественни фильм. 1, 2-гІен сереш. Перерыв йолча хана (19.45) — «Кердадараш».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Не верь разлукам, старина». Юрий Визбора кхоллама.
23.00 — «Ах бийса яьлалехьен яьлчеі».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Студе гойт: «Кураншаш». Ленинград.
9.00 — Андерсена фаьлгаш. Э. Григ. «Пер Гюнт».
10.25 — Іилма-довзийтара фильм.
10.45 — «УнахцІено». Дакъа лоацаш ва СССР унахцІенон министр академик Е. И. Чазов.
11.30 — «Из шоана игрушка яц». Іилма-довзийтара фильм.
11.55 — Хьа ленински библиотека. В. И. Ленин. «Вай деной керттера денхар».
12.30 — «Хьайбай дунен тІа».
13.35 — «Нохч-ГІалгІайчен кІира».
13.45 — «Школьни вахар» (нохчий меттала).
14.15 — Документальни фильм.
14.30 — Социалистически яхье хьалхабаьннаршта. Концерт (гІалгІай меттала).
15.00 — Лыжни спорт. Дунен кубок. 10 км. Кхалнах. 30 км. Маіанах.
16.00 — «ЗІамига принц». Днепропетровски областной тенийий театра фильма-спектакла премьера.
17.30 — «Болама кхерамзле».
17.35 — Баскетбол. СССР чемпионат. Маіанах. «Жальгирис» — «Строитель».
18.15 — «Бешамий поэзи». Документальни фильм.
18.55 — Берлине хьоашалгІа. С. Прокофьев. № 5 йола симфони.
19.45 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!» «Кердача шера приключенеш». Мультфильм. 1-гІа передача.
20.00 — Футбол. В. А. Гранаткина сийна дунен халкъашта юкъера кхувшбоагІарий турнир. СССР сборни — 1 — КНР сборни. 2-гІа тайм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Сага институт». Сага духовни вахара деш аех.
22.50 — Хержар. Леонид Андреев. Вахареи кхоллаш оагІонаш.

10 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Кердадараш».
8.15 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Документальни фильм.
9.20 «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гІулакх ду Советски Союзаі».
11.00 — «Іуйрийнара почта». Ашарий программа.
11.30 — «Никъ берий клуб».
12.30 — «Ашарий киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцІено». Передаче дакъа лоацаш ва СССР унахцІенон министр академик Е. И. Чазов.
14.45 — Документальни фильм.
15.40 — «Вай денхараш». Телевизионни альманах.
16.30 — «Селаіад» яха халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Пурсат яхача провинце халхараш». (Кампучи).
16.55 — Фаьлг болча хьоашалгІа. «Дошо гІаче». Художественни фильм (ГДР).
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — Іилма-довзийтара фильм. «Бувзамаш, къовсамаш». Мультфильм. 2-гІа выпуск.
19.25 — ЦТ экрана тІа духхьашха. «Лоаца вІашагІкхетараш». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Эстрадни концерт.
23.10 — Баскетбольни обозрени.
23.45 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дІаотта».
8.15 — «Вай беш».
8.50 — Портреташ. М. В. Ломоносов — литератор.
9.55 — «Хьехархо волча урокхах...». Чудигара передача.
10.30 — «Знание» яхача программа кинозай. «Седкъилг». Дешархошта Іилма-довзийтара журнал.
11.30 — «Никъ берий клуб».
12.35 — Экономически знаний лардаш. Предприятеш кердача хозяйственни хьалашка ноелара маькъаех.
13.10 — Іилма-довзийтара фильм.
13.30 — Азы. Дешархошта эстетически кхетамбалар. Чудигара передача. Дакъа лоацаш я йоазонхо Н. П. Кончаловская.
14.00 — «Со судахо ва...». Субтитрашца художественни фильм.
15.25 — «Марафон». Физкультурно-спортивни программа.
16.55 — «Бийла рояль». Музыкально - образовательни передача.
17.25 — «Вай ціа». Телевизионни журнал.
17.55 — Телевизионни музыкальни абонемент. Эрсий программни симфоническни музыка. Фаьлг музыкаца. А. Лядови М. Мусоргскен кхоллам.
18.45 — Бургацацара хоккей. Новкъосташха вІашагІкхетар. Швеце сборни — СССР сборни. 2-гІа тайм. Швецера передача.
19.25 — «Селаіад» яха халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Шленск» яхача Паччахьалкхен иллеи халхарен ансамбла выступлени (ПНР).
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!» «Кердача шера приключенеш». Мультфильм. 2-гІа передача.
20.15 — А. Вивальди. «Шера ханаш».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Шийнай турпалаш». Художественни фильм. «Ленфильм» — «Болгарфильм» (1954 ш.).
23.35 — «Кердадараш».

11 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

15.45 — «Агропрома гІулакхаш йоахошн». Телевизионни документальни фильмай премьера: «Боалий беша дІаара доала нор», «Кхоана хьан дІаовгІъя».
16.25 — Армене музыкальни фольклора концерт.
17.70 — «Лехам». Дешархошта лаьрхІа передача.
17.35 — «Гаьнарен уллувреи иллеи».
18.15 — «Школа: перестройка проблемаш». Дакъа лоацаш ва Кировски КПСС РК хьалхара секретарь С. М. Романько (Ставропольски край).
18.30 — Мультфильмаш: «Мороз Иванович», «Чемпион», «Кердача шера бийса», «Ура, салоіаш да».
19.10 — Радиальни реформа накъашка. КПСС ЦК машиностроене отдела заведующе А. И. Вольское беседа.
19.40, 23.00 — «Таханн дунен тІа».
20.00 — «Последний посетитель». М. Горьке цІерагІча Ленинградски Паччахьалкхен академически Докхача драматически театра фильма-спектакла премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Последний посетитель» яхача фильма-спектакла діахододар.
23.10 — Иллеи оал С. Алексашкина. Саратовера передача.

II ПРОГРАММА

17.50 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.55 — «Первая конная». Художественни фильм 1-гІа сери.
19.00 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.15 — Киножурнал.
19.25 — «ТІаьхьожаме хьайбаш Іанагара дахар».
19.45 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!», «Солнечный зайчик». Мультфильм.
20.00 — Футбол. В. А. Гранаткина сийна хеталь дунен халкъашта юкъера кагирхой турнир. СССР сборни — Франце сборни. 2-гІа тайм.
20.45 — Э. Бальсис. № 2 йола чІондарага оркестраца лаьрхІа концерт.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Иллюзион». Художественни фильм. «Кружева» (1928 г.). (1928 ш.).
23.10 — «Іуйрийнара почта». Ашарий программа. (10-ча январе хинна передача кердаяккхар).

РАДИО

9 ЯНВАРЬ

7.35 — «Перестройкаца цхьана». Нохч-ГІалгІай КПСС обкома секретара Тумсоев Евгений Вахаевича выступлени.
7.55—8.00 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Республиканси газетий обзор.
8.30 — 8.45 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.40 — «Вахаро харцду» (гІалгІай меттала).
11.00 — «Къонал».
11.30—12.00 — Литературни Нохч-ГІалгІайче.
12.30 — «Сатирически микрофон» (гІалгІай меттала).
12.50 — «Кердача іаьдалгІа болх бе а уйла е а» (нохчий метталла).
13.05—13.10 — Ашараш.
15.15 — Перестройка практика проблемаш уж къоастаяри.
16.00 — Хозрасчет — сихдара стимул.
16.15 — 17.00 — «Кавказа

10 ЯНВАРЬ

7.15 — Республиканси газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35—7.40 — Хоамаш. Хаоттам.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукхаева ашараш.
11.20—12.00 — «Иллеи а уллув да». Юрта боахама къахьегамхошта ашарий программа.
15.15—15.30 — «Вай лоалахой болча». Къулбаседа - ХІинрийченера передача (гІалгІай меттала).
16.00 — «Школьни глобус».
16.30—17.00 — «Къона тІехьа» (нохчий меттала).
18.00—19.00 — «Иллеца доттагІаіа долчарна». Концерт.

11 ЯНВАРЬ

7.45—8.00 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала). Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — «РЕЯД-01».
8.30—9.00 — ГІумкий халкъа иллеш.
9.15 — «Итогаши денхараш». Корреспонденци (гІалгІай меттала).
9.30 — Халкъа тІаьхьожам — балха тІа».
9.45—10.00 — Ж. Махмаев. Берашта дола дувцараш (нохчий меттала).
15.15—15.45 — «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Микрофона хьалхашка — Нохч-ГІалгІай радион телевиденен инструментальни ансамбли цун солисташи.
16.40 — Реклама.
16.55—17.00 — Ашараш.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30—18.40 — Хоамаш.

САЛОІАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА

В. И. Ленина цІерагІа майда. 9.00. Кердача шера сакъердаме программа. Болх беш я аттракционаш. Массови ловзараш, викторинаш, конкурсаш, художественни самодеятельноста концерташ.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен тегеи Іомалу курсаш. 8.30. Машинкаца хьийза хІамаш е Іомалу курсаш. 8.40. Берий гитаристий кружок. 9.00. Массовикий-затейникий кружок. 11.00. Теникий театр. 11.00. Андерсен волча хьоашалгІа. «ДикагІдола фаьлгаш вахаро хьакхол». 16.00. Халкъа драматически театр. 18.00. Балетни студи. 19.00. «ВІашагІкхетар» Видеолискотека.

Н. К. Крупскаяй цІерагІа ДК. 10.00. «Нокхарий леладер» яха клуб. 11.00. Авиамодельни кружок. «Лехамаш проблемаш» яха балхий выставка. 13.00. Драматически кружок. 18.00. «УнахцІено». 18.00. «Кагирхой салаІара сайре: дисколубо дех».

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 16.00. «Нийсархо» яха клуб. Кагирхой салаІара сайре.

Химикий ДК. 10.30. «Затейник волча хьоашалгІа». «Іа, тхона дола ловзараш хьона хьайна дагалехад» яха ловзара программа. 19.00. Вокально - инструментальни ансамбла концерт.

Просвещене болхлой Ціа. 11.00. «Атеист» яха клуб. 17.00. «Малхалг» яхача студе хьех. 18.00. Кагирхой салаІара сайре.

«Красный молот» завода ДК. 10.00. Іарбий мотт буьца Іомалу. 15.00. Бешамаш лелае безам барий клуб. 15.00. Берий бальни халхарий кружоко дех. 17.00. Английский мотт Іомабу кружок.

Гороно СДЮСШОР стадион. Футболах НГІАССР Іан хьалхле яккхар. 9.00. «Динамо» — «Агропром». 10.30. «Нефтяник» — «Нефтехимик». 12.00. «Вайнах» — «1-ча Мая цІерагІа колхоз». 13.30. «Факи» — ГНИ. 15.00. «Башлам» — «Машиностроитель».

КІИРАНДИ

В. И. Ленина цІерагІа майда. 9.00. Кердача шера сакъердаме программа. Болх беш я аттракционаш. Массови ловзараш, викторинаш, конкурсаш, художественни самодеятельноста концерташ.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00. Баракъаш дахен тегеи Іомаву курсаш. 8.30. Машинкаца хьийза хІамаш ю курсаш. 8.30. «Росника» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00. Радиотехнически кружок. 10.00. «Велакъажар» яха халкъа халхара ансамбла концерт. 10.00. Джазови студи. 10.30. Іилмани техникан КІиранна хетаяь берий технически творчества выставка. 12.00. Бальни дискохалхарий школа. 13.00. Оперни студи. 13.00. «Меридиан» яха халкъа халхара ансамбль. 18.00. Художественни самодеятельноста доакъашхошта лаьрхІа кердача шера сайре. 19.00. «30 баьннаршта...». Салаіара сайре.

«Красный молот» завода ДК. 9.00. Барзкъаш дахен тегеи Іомалу. 10.00. Берий бальни халхарий кружоко дех. 10.00. Гитара лакха Іомалу кружок. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Фаьлг» яха кинофестиваль. 13.00. «Кружевица» яха клуб. 18.30. Кагирхой салаІара сайре.

Пролетбата цІерагІа ДК. 1п.00. «Чебурашкай доттагІий» яха кинолуб. «Фаьлг» яха кинофестиваль. 16.00. «Пролетбатовец» яхача литературни клуба заседани. 19.00. Кагирхой салаІара сайре.

«Оргтехника» объединене ДК. 11.00. «Росинка» яха берий кинотеатр. «КІай дай чоалпингаш» яха чтеций конкурс. С. Маршака «12 бутт» яхача фаьлгах кинивикторина. 17.30. «Кагирхой музыка... мишта я из?». Обзор-беседа. 19.00. «Рок-Ателье» яха клуб.

КИМ-а цІерагІа клуб. 10.00. «Клубок» яха любительски объединени. 14.00. «Светлячок» яха берий кинотеатр. 19.00. Кагирхой салаІара сайре.

Гороно СДЮСШОР стадион. Футболах НГІАССР Іан хьалхле яккхар.
12.00. «Даймохк» — ДЮСШ «Терек».
13.30. СДЮСШОР — «Монтажник».
15.00. «Локомотив» — «Пищевик».

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; оехктохама секретара — 2-84-68; отделий: партийна вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-64, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57, заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

СФ00005. «Грозненский рабочий» издательства типография, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 72.